51వ అధ్యాయం

٥١ ـ بَابُ الرَّجَاءِ

దైవ కారుణ్యం పట్ల ఆశాభావం

قال الله تعالى: ﴿قُلْ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ [الزمر: ٥٣] وقال تعالى: ﴿وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا ٱلْكَفُورَ﴾ [سبأ: ١٧] وقال تعالى: ﴿إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ [طه: ٤٨] وقال تعالى: ﴿وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ﴾ [الأعراف: ١٥٦].

దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో అల్లాహ్ సెలవిచ్చాడు :

(ప్రవక్తా) దేవుడు ఇలా అంటున్నాడని చెప్పు :

తమ ఆత్మలకు అన్యాయం చేసుకున్న ఓ నా దాసులారా! అల్లాహ్ కారుణ్యం పట్ల నిరాశ చెందకండి. నిశ్చయంగా అల్లాహ్ పాపాలన్నింటినీ క్షమిస్తాడు. నిశ్చయంగా ఆయన క్షమించే వాడు, కరుణించే వాడూను.

(అజ్ జుమర్ : 53)

ఇంకొకచోట ఆయన ఇలా అంటున్నాడు :

"కృతఘ్నుడైన మానవునికి తప్ప ఇటువంటి (చెడు) ప్రతిఫలాన్ని మేము మరెవ్వరికీ ఇవ్వము." (సబా : 17)

మరోచోట ఆయన ఇలా సెలవిస్తున్నాడు :

"తిరస్కరించి విముఖుడయ్యే వానికి శిక్ష ఉంది' అని మాకు వహీ ద్వారా తెలుపబడింది" అంటూ మూసా మరియు హారూన్ (అలైహిముస్సలాం) ఫిరౌన్‌కు తెలియజేశారు. (తాహా : 48)

వేరొకచోట ఆయన ఇలా అన్నాడు :

నా కారుణ్యం ప్రతి వస్తువునీ ఆవరించి ఉంది. (అంటే ఇహలోకంలో నేను అందరినీ కరుణిస్తాను. పరలోకంలో మాత్రం ఈ కారుణ్యం నా పట్ల భయభక్తులు గలవారికే ప్రత్యేకం).

(ఆరాఫ్ : 156)

వివరణ

పైన పేర్కొనబడిన దివ్యఖుర్ఆన్ సూక్తుల్లో ఒక వైపు ప్రజల్ని పరలోక శిక్ష గురించి భయపెట్టడంతోపాటు మరో వైపు దైవ కారుణ్యం పట్ల వారికి ఆశాభావమూ కలిగించటం

జరిగింది. జీవితమంతా పాపాలపై పాపాలకు ఒడిగడుతూ చివరికి అవిశ్వాస స్థితిలోనే తనువు చాలించే దురదృష్టవంతులకు పరలోకంలో నరకయాతన ఎటూ తప్పదు. కాని గతంలో ఎన్ని పాపాలు చేసినప్పటికీ కనీసం జీవితపు చివరి దశలోనయినా తమ పాపాలపై పశ్చాత్తాప భావంతో కృంగిపోతూ దైవాన్ని విశ్వసించి, ఇకపైనయినా సదాచరణ చేయటానికి పూనుకుంటే, అలాంటి వారిని దేవుడు క్షమించకపోడు. జీవితమంతా పాపాల్లోనే గడిచిపోయింది కదా! చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకున్నట్లు ఇప్పుడు విశ్వసించినా ప్రయోజనం ఏముంటుంది? అని అనుకోవటం ఎంతమాత్రం సరికాదు. దైవకారుణ్యం పట్ల ఏ దశలోనయినా నిరాశా నిస్పృహలకు లోను కారాదు. దేవుడు అనంత కరుణామయుడు. అమితంగా మన్నించేవాడు. తన దాసులు జీవితపు అంతిమ దశలోనయినా చిత్తశుద్ధితో పశ్చాత్తాపపడితే ఆయన వారి పశ్చాత్తాపాన్ని అంగీకరిస్తాడు. వారు నిష్కల్మష హృదయంతో విశ్వసించి, సత్కార్యాలు చేయటానికి ఉపక్రమిస్తే, వారి పాపాలు సముద్రంలోని నురుగుకు సమానంగా ఉన్నాసరే వాటినన్నిటినీ క్షమించేస్తాడు.

ఒక్కోసారి మనిషి గత జీవితానికి స్వస్తి పలికి, ఇకపైనయినా పరిశుద్ధమయిన జీవితం గడపాలనుకుంటాడు. కాని అదే సమయంలో షైతాన్ అతనిలో రకరకాల దుష్ట ఆలోచనలు రేకెత్తిస్తుంటాడు. “నీ పాపాలు హద్దు దాటిపోయాయి. ఇన్ని పాపాలకు దేవుని సన్నిధిలో కూడా క్షమాభిక్ష లభించదు. అలాంటప్పుడు నువ్వు విశ్వసించినా, పశ్చాత్తాపపడినా లాభమేంటి?” అని రకరకాల ఆలోచనలు మనిషికి అడ్డు తగులుతూ ఉంటాయి. వాస్తవానికి ఇవన్నీ షైతాన్ దుష్ప్రేరేపణలు తప్ప మరేమీ కావు. ఎంతపెద్ద పాపాత్ముడయినా సరే అతను దైవసన్నిధికి వస్తే దైవకారుణ్యం అతన్ని తన ఒడిలోకి తీసుకుంటుంది. దేవుడు పశ్చాత్తాపపడే దాసుని పాపాలను క్షమించటానికి సదా సిద్ధంగా ఉంటాడు. అయితే దేవుడు క్షమిస్తాడంటే అర్థం దాసుడు ఒక వైపు పశ్చాత్తాపం చెందుతూనే మరోవైపు మాటిమాటికీ దేవుని హద్దుల్ని అతిక్రమిస్తూ పోవచ్చని ఎంతమాత్రం కాదు. క్షమించేవాడు, కరుణించేవాడు దేవుడున్నాడులే అన్న దురుద్దేశ్యంతో పాపం చేస్తే అది మరీ ఘోరమైన పాపంగా పరిగణించబడుతుంది. దేవుడు అలాంటి పాపాత్ములకు మరింత తీవ్రమైన శిక్ష విధిస్తాడు.

దైవ కారుణ్యం పట్ల ఆశాభావం ఉండాలన్న మాట వాస్తవమే. దాని పట్ల నిరాశానిస్పృహలకు లోనుకావటం దైవతిరస్కారంతో సమానమే. అందులో ఎలాంటి సందేహానికి తావులేదు. అయితే ఆ ఆశాభావం కూడా సకారాత్మకంగా ఉండాలి. ఎవడైనా ముళ్ళచెట్లు నాటి వాటికి తియ్యటి పళ్లు కాస్తాయని ఎదురుచూస్తూ కూర్చుంటే..... అది ఆశాభావం కాదు, మూర్ఖత్వం అనిపించుకుంటుంది. ఒక వ్యక్తి చదువుకోకుండా, ఏమాత్రం కష్టపడకుండా తను డాక్టర్‌ని, ఇంజనీర్‌ని కావాలని అనుకుంటే అది సాధ్యమేనా? అలాగే దాసుడు ఒకవైపు తలబిరుసుతనంతో వ్యవహరిస్తూ మరోవైపు నన్ను నీ కారుణ్య కడలిలో ముంచెత్తమని దైవాన్ని కోరుకుంటూ కూర్చుంటే అది దాసుని అవివేకం కాకపోతే మరేమిటి? దైవకారుణ్యానికి సంబంధించిన ఈ భావన చాలా సున్నితమైనది. దీన్ని సరిగ్గా అర్థం చేసుకోకపోతే ఆచరణల్లో అపసవ్యత చోటు చేసుకుంటుంది.

٤١٣ ـ وعن عُبَادةَ بنِ الصامتِ رضي الله عنه، قال: قال رسولُ الله ﷺ: «مَنْ شَهدَ أَنْ لا إلٰهَ إلّا اللهُ وَحْدَهُ لا شَريكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقاها إلى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، والجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللهُ الجَنَّةَ عَلى ما كانَ مِنَ العَمَلِ» متفقٌ عليه.

413. హజ్రత్ ఉబాదా బిన్ సామిత్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రబోధించారు : అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్యుడు లేడనీ, ఆయన ఒక్కడేననీ, ఆయనకు ఇతర భాగస్వాములెవరూ లేరనీ, ముహమ్మద్ (స) ఆయన దాసుడు మరియు ప్రవక్త అనీ, అలాగే ఈసా కూడా దేవుని దాసుడు, ఆయన ప్రవక్త మాత్రమే అనీ, కాకపోతే ఆయన (తన తల్లి) మర్యమ్ వైపుకు చేరవేయ బడిన దైవాజ్ఞ అనీ, దేవుని తరపునుంచి వచ్చి (మర్యమ్ గర్భంలో శిశువు రూపు దాల్చి)న ఒక ఆత్మ మాత్రమేననీ, స్వర్గ నరకాల ఉనికి యదార్థమనీ ధృవీకరిం చిన వ్యక్తిని దేవుడు స్వర్గంలో ప్రవేశింప జేస్తాడు - అతని ఆచరణ ఎలాగున్నా సరే. (బుఖారీ - ముస్లిం)

وفي روايةٍ لمسلم: «مَنْ شَهدَ أَنْ لا إلٰهَ إلّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ النَّارَ».

ముస్లింలోని వేరొక ఉల్లేఖనంలో అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్య దేవుడు లేడనీ, ముహమ్మద్ (స) దైవప్రవక్త అని ధృవీకరించిన వ్యక్తి కోసం దేవుడు నరకాన్ని నిషిద్ధం చేస్తాడని ఉంది.

(సహీహ్ బుఖారీలోని ప్రవక్తల ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

పై హదీసు ద్వారా దైవప్రవక్తలు కూడా మానవమాత్రులేనన్న విషయం బోధపడుతోంది. దైవప్రవక్తలు భగదవతారాలన్న భావనను ఈ హదీసు త్రోసిపుచ్చుతోంది. క్రైస్తవులు యేసుక్రీస్తును దేవుని కుమారుడన్నారు. యూదులు ఉజైర్‌ను దేవుని కుమారుడన్నారు. సహవాస దోషం వల్ల ఈ వ్యాధి ముస్లింలకు కూడా అంటుకుంది. ముస్లింలలోని ఒక వర్గం మహాప్రవక్త ముహమ్మద్ (సల్లం) సాక్షాత్తు దేవుని వెలుగు అని అనటం మొదలుపెట్టారు. ఆయన్ని ఓ

మానవాతీత శక్తిగా తలపోస్తున్నారు. ఇవన్నీ పెడ భావాలు తప్ప మరేమీ కావు. వెలుగు (నూర్) అనేది దేవుని గుణం. దేవుని పేర్లలోగాని, ఆయన గుణగణాల్లో గాని వేరొకరిని సాటి కల్పిస్తే 'షిర్క్' (బహుదైవారాధన) చేసినట్లవుతుంది. దైవప్రవక్తలు మానవమాత్రులని సాక్ష్యం చెప్పటం కూడా విశ్వాసం (ఈమాన్)లో అంతర్భాగమే. దాన్ని నిరాకరిస్తే మొత్తం ఏకేశ్వరోపాసన సిద్ధాంతాన్ని నిరాకరించినట్లవుతుంది.

హజ్రత్ ఈసా - అలైహి - దేవుని వచనం (కలిమతుల్లాహ్), దేవుని ఆజ్ఞ. అంటే ఆయన పుట్టుక సృష్టి నిబంధనలకు భిన్నంగా దైవాజ్ఞ మేరకు జరిగిందని అర్థం. 'రూహుల్లాహ్' (దైవాత్మ) అనేది దేవుని తరపునుండి ఆయనకు నొసగబడిన గౌరవాత్మకమైన బిరుదు. అంతేగాని దైవాత్మ అంటే నిజంగానే దేవుని ఆత్మ అని అర్థం ఎంతమాత్రం కాదు. దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో సమూద్ జాతి వైపు పంపబడిన ఒంటెను 'నాఖతుల్లాహ్' (దేవుని ఒంటె) అని పిలవటం జరిగింది. అలాగే పవిత్ర కాబాగృహాన్ని 'బైతుల్లాహ్' (దేవుని గృహం) అని వ్యవహరిస్తుంటాం. అంతమాత్రాన అది దేవుడు నివసించే ఇల్లని అర్థం చేసుకుంటామా? దేవుడు సప్తాకాశాలపై మహోన్నత అధికార పీఠంపై అధిష్టించి ఉన్నాడన్న సంగతి అందరికీ తెలిసిందే కదా!

ఇకపోతే పై హదీసు ద్వారా బోధపడే మరో ముఖ్య విషయం ఏమిటంటే, ఘోరపాపానికి (కబీరా గునాహ్‌కు) ఒడిగట్టినంతమాత్రాన మనిషి విశ్వాస పరిధుల్ని అతిక్రమించినట్లు కాదు. మానవ సహజమైన దౌర్బల్యం వల్ల ఒక విశ్వాసి ఘోరపాపానికి ఒడిగట్టినప్పటికీ అతను విశ్వాసి గానే ఉంటాడు. అతణ్ణి స్వర్గప్రవేశానికి అర్హుడిగానే పరిగణించటం జరుగుతుంది. అయితే అతని స్వర్గప్రవేశం మాత్రం దేవుని యిష్టాయిష్టాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆయన తలచు కుంటే మొదట్లోనే అతని పాపాలన్నీ క్షమించేసి అతనికి స్వర్గప్రవేశాన్ని కల్పించవచ్చు. లేదా కొంతకాలం పాటు నరకంలో అతని పాపాలకు శిక్ష విధించి తరువాత స్వర్గానికి పంపవచ్చు. కాని విశ్వాసికి శాశ్వత నరకశిక్ష మాత్రం ఉండదు. పాపాలకు శిక్ష అనుభవించిన తరువాత అతనికి స్వర్గంలో ప్రవేశించే వీలు ఉంటుంది.

٤١٤ ـ وعن أبي ذرٍّ رضي اللهُ عنه، قال: قال النبيُّ ﷺ: «يقولُ اللهُ عزَّ وَجلَّ: مَنْ جاءَ بِالحَسَنَةِ، فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها أَوْ أَزِيدُ، وَمَنْ جاءَ بِالسَّيِّئَةِ، فَجزاءُ سَيِّئَةٍ مِثْلُها أَوْ أَغفِرُ. وَمَنْ تَقرَّبَ مِنِّي شِبْراً، تَقرَّبْتُ مِنهُ ذِراعاً، وَمَنْ تَقرَّبَ مِنِّي ذِراعاً، تَقرَّبْتُ مِنهُ باعاً، وَمَنْ أَتانِي يَمْشِي، أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً، وَمَنْ لَقِيَنِي بِقُرابِ الأَرْضِ خَطِيئَةً

414. హజ్రత్ అబూజర్ర్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) దేవుడు ఇలా అంటున్నాడని తెలియజేశారు :

ఒక సత్కార్యం చేసిన వ్యక్తికి నేను పది లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ రెట్ల పుణ్యాన్ని ప్రసాదిస్తాను. కాని ఒక దుష్కార్యం చేసిన వ్యక్తికి, దానికి సమానమైన ప్రతిఫల మయినా ఇస్తాను లేదా దాన్ని కూడా క్షమించేస్తాను. ఎవరైనా నా వైపు జానెడు దూరం జరిగితే, నేనతని వైపు మూరెడు

దూరం జరుగుతాను. ఎవరైనా నా వైపు మూరెడు దూరం జరిగితే నేన తనివైపు బారెడు దూరం జరుగుతాను. ఎవరైనా నా వైపు నడిచివస్తే, నేనతని వైపుకు పరుగెత్తుకొస్తాను. నా దగ్గరికి ఎవరైనా ఒక్క బహుదైవారాధనా పాపం మినహా భూమండలం నిండా పాపాలు తీసుకొని వస్తే నేనతని దగ్గరికి దానికి సమానంగా మన్నింపును తీసుకొని వస్తాను. (ముస్లిం)

لا يُشْرِكُ بِي شَيْئاً، لَقِيتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً». رواه مسلم.

ఈ హదీసు భావం ఏమిటంటే, ఎవరైనా నాకు విధేయత చూపి నా సామీప్యాన్ని పొందాలనుకుంటే నేను నా కారుణ్యాన్ని వెంటబెట్టుకొని అతని దగ్గరికొస్తాను. నాకు విధేయత చూపే విషయంలో అతను చురుకుదనాన్ని కనబరిస్తే నేనతని దగ్గరికి పరుగెత్తుకొస్తాను. అంటే అతని వైపు నా కారుణ్య కడలి కదలి వస్తుంది. ఈ విషయంలో నేను అతని కంటే ముందుంటాను. అతనికి నా దగ్గరికి వచ్చే ఇబ్బంది లేకుండా నేనే అతని దగ్గరికి వస్తాను. 'ఖురాబుల్ అర్జ్'. దీనిని కొంతమంది ఖిరాబుల్ అర్జ్ అని కూడా ఉచ్ఛరించారు. కాని ఖురాబుల్ అర్జ్ అనటమే సరైనది. 'దాదాపు భూ మండలం నిండా' అని ఈ పదానికి అర్థం.

معنى الحديث: «مَنْ تَقَرَّبَ» إليَّ بطاعَتي «تقرَّبْتُ» إليْه برَحْمَتي، وَإنْ زَادَ زِدتُ، «فإنْ أتاني يَمْشي» وَأَسْرَعَ في طاعَتي «أتَيْتُهُ هرْوَلَةً» أيْ: صَبَبْتُ عَلَيْهِ الرَّحْمَةَ، وَسَبَقْتُهُ بها، وَلَمْ أُحْوِجْهُ إلى المَشْيِ الْكَثيرِ فيْ الوُصُولِ إلى المَقْصُودِ،

وَ«قُرَابُ الأرْضِ» بضمِّ القافِ ويُقالُ: بكسرِها، والضمّ أصحّ، وأشهر، ومعناه: ما يُقارِبُ مِلأَها، واللهُ أعلم.

(సహీహ్ ముస్లింలోని దైవధ్యానం, ప్రార్థనల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

దేవుడు తన ప్రియదాసులకు అపారంగా అనుగ్రహిస్తాడని చెప్పటానికి ఈ హదీసు ప్రబల తార్కాణం. విశ్వాసులు చేసే ఒక్కొక్క సత్కార్యానికి లెక్కలేనంత పుణ్యఫలాన్ని

అనుగ్రహిస్తాడు దేవుడు. కనుక మానవులు దేవుని కారుణ్యం పట్ల, ఆయన క్షమాభిక్ష పట్ల ఎన్నటికీ నిరాశా నిస్పృహలకు లోనుకారాదు.

٤١٥ ـ وعن جابر رضيَ الله عنه، قالَ: جاءَ أَعرابيٌّ إلى النَّبيِّ ﷺ، فقال: يا رَسُولَ الله! ما المُوجِبَتَانِ؟ فَقالَ: «مَنْ مَاتَ لا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً دَخَلَ الجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً، دَخَلَ النَّارَ» رواهُ مُسلم.

415. హజ్రత్ జాబిర్ (రజి) కథనం : ఒక పల్లెటూరి వ్యక్తి దైవప్రవక్త (స) సన్నిధికి వచ్చి "దైవప్రవక్తా! (స్వర్గాన్ని గాని, నరకాన్ని గాని) అనివార్యం చేసే రెండు స్థితులేవి?" అని అడిగాడు. దానికి సమాధానమిస్తూ ఆయన "మనిషి బహుదైవారాధనకు ఒడిగట్టని స్థితిలో మరణిస్తే స్వర్గంలోకి ప్రవేశిస్తాడు, అదే బహుదైవారాధన చేస్తూ మరణిస్తే నరకాగ్నికి ఆహుతి అవుతాడు" అని చెప్పారు. *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

٤١٦ ـ وَعَنْ أَنَسٍ رضيَ اللهُ عنه، أَنَّ النَّبيَّ ﷺ، وَمُعَاذٌ رَدِيفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قالَ: «يا مُعاذُ»، قال: لَبَّيْكَ يا رَسُولَ اللهِ! وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «يا مُعاذُ»، قالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ! وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «يَا مُعَاذُ»، قالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ! وَسَعْدَيْكَ، ثَلاثاً، قالَ: «ما مِنْ عَبْدٍ يَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰـهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ

416. హజ్రత్ అనస్ (రజి) కథనం : ఒకసారి ముఆజ్ (రజి) దైవప్రవక్త వెనుక ఆయన వాహనం మీద ప్రయాణిస్తుండగా ఆయన "ముఆజ్!" అని పిలిచారు. "చిత్తం, సెలవీయండి దైవప్రవక్తా!" అని అన్నారు ముఆజ్ (రజి). ఆయన మళ్ళీ "ముఆజ్!" అని పిలిచారు. అందుకాయన "చిత్తం, సెలవీయండి దైవప్రవక్తా! తమరి సేవకోసం సిద్ధంగా ఉన్నాను" అని అన్నారు. దైవప్రవక్త (స) "ముఆజ్!" అని మళ్ళీ పిలిచారు. అప్పుడు కూడా "చిత్తం, దైవప్రవక్తా! సెలవీయండి. మీ సేవకోసం సిద్ధంగా ఉన్నాను" అని విన్నవించుకున్నారు. ఇలా మూడుసార్లు జరిగింది.

وَرَسُولُهُ صِدْقاً مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ»، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَفَلا أُخْبِرُ بِهَا النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا؟ قَالَ: «إِذاً يَتَّكِلُوا» فَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأَثُّماً. متفقٌ عليه. وقوله: «تَأَثُّماً» أي: خَوْفاً مِنَ الإِثْمِ في كَتْمِ هذا العِلْمِ.

ఆ తరువాత ఆయన "అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్యుడు లేడనీ, ముహమ్మద్ దేవుని దాసుడు, ఆయన ప్రవక్త అని హృదయపూర్వకంగా సాక్ష్యం చెప్పేవాడికి దేవుడు నరకాగ్నిని నిషిద్ధం చేస్తాడు" అని చెప్పారు. ఆ మాట వినగానే హజ్రత్ ముఆజ్ (రజి) "దైవప్రవక్తా! ఈ విషయం ప్రజలకు తెలియజేయనా, వారూ విని సంతోషిస్తారు?" అని అడిగారు. దానికి సమాధానంగా ఆయన "(వద్దు) ఈ విషయం వారికి చెబితే (వారు ఆచరణలు మానుకొని) దీన్నే నమ్ముకొని కూర్చుంటారు" అని అన్నారు. అందుకని హజ్రత్ ముఆజ్ (రజి) (చాలారోజుల వరకు ఈ విషయాన్ని రహస్యంగానే ఉంచారు. అయితే ఈ హదీసుని అసలు వెల్లడించకపోతే జ్ఞానాన్ని దాచిపెట్టుకున్న కారణంగా) తాను పాపినయిపోతానేమో నన్న భయంతో మరణించే ముందు ఈ విషయం ప్రజలకు తెలియజేశారు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

(సహీహ్ బుఖారీలోని విద్యా ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

పై హదీసులోని బాహ్యార్థం ప్రకారం దేవుడు ఒక్కడేననీ, ముహమ్మద్ (స) దైవప్రవక్త అని సాక్ష్యమిచ్చే వ్యక్తికి నరకం నిషిద్ధం చేయబడుతుందని తెలుస్తోంది. ఇంతకు ముందు మనం విశ్వాసుల్లో ఎవరయినా తప్పు చేస్తే దేవుడు వారిని కొంతకాలం పాటు నరకంలో ఉంచే అవకాశముందని చెప్పుకున్నాం. ఈ రెండు విషయాల్లో పరస్పర వైరుధ్యమున్నట్లు కనపడవచ్చు. వాస్తవం ఏమిటంటే, ఈ హదీసులో 'సాక్ష్య'మంటే ఒట్టి నోటిమాటలనే కాదు; దానితోపాటు దైవాజ్ఞల్ని, దేవుని విధుల్ని కూడా తప్పకుండా పాటించాలి. భక్తి విశ్వాసాలకు అనుగుణంగా జీవితం గడపాలి. సదరు హదీసులోని 'హృదయ పూర్వకంగా' అనే పదం ఈ విషయాన్నే సూచిస్తోందని ఇమామ్ తీబీ (రహ్మాలె) అభిప్రాయపడ్డారు.

కొందరు గతంలో తమవల్ల జరిగిన బహుదైవారాధనకు, దైవ తిరస్కారానికి పశ్చాత్తాప పడుతూ క్రొత్తగా ఇస్లాం స్వీకరిస్తారు. దేవుడు ఒక్కడేననీ, ముహమ్మద్ (స) దైవప్రవక్త అని హృదయపూర్వకంగా విశ్వసించినప్పటికీ సదాచరణ చేసే భాగ్యం లేకుండా మరణిస్తారు. పై హదీసులో సాక్ష్యం చెప్పేవారంటే ఇలాంటి వారేనని మరికొంతమంది పండితులు అభిప్రాయ పడుతున్నారు. ఇంకా కొంతమంది ఈ హదీసును విశ్వాసులకు శాశ్వత నరకయాతన ఉండదన్న అర్థంలో తీసుకున్నారు. ఎందుకంటే దైవాన్ని, దైవప్రవక్తను విశ్వసించినవారు కూడా ఒకవేళ తప్పు చేసి వుంటే దైవాజ్ఞ మేరకు కొంతకాలంపాటు నరకంలో శిక్ష అనుభవించవలసి ఉంటుంది. ఆ తరువాత దేవుడు వారికి నరకం నుండి విముక్తి కల్పిస్తాడు.

ఈ హదీసు ద్వారా బోధపడే ఇంకో విషయం ఏమిటంటే, ప్రజలు సరిగ్గా అర్థం చేసుకోలేని ధర్మ విషయాలను వారికి బోధించకూడదు. ఎందుకంటే తమ అవగాహనా లోపం వల్ల వారు వాటిని అర్థం చేసుకోవటంలో పొరబడి పెడదోవపట్టే ప్రమాదముంది.

٤١٧ ـ وعَنْ أبي هريرةَ ـ أَوْ أبي سَعِيدِ الخُدْرِيِّ، رضي الله عنهما، شَكَّ الـرَّاوِي، وَلَا يَضُـرُّ الشَّـكُّ فـي عَيـنِ الصَّحابيِّ؛ لأنهم كُلَّهُمْ عُدُولٌ ـ قال: لَمَّا كانَ غَزْوَةُ تَبُوكَ، أصابَ الناسَ مَجَاعَةٌ، فَقالُوا: يا رَسُولَ اللهِ! لَوْ أَذِنْتَ لنا فَنَحَرْنَا نَـوَاضِحَنـا، فَـأكَلْنـا وادَّهَنَّـا؟ فقـالَ رَسُـولُ اللهِ ﷺ: «افْعَلُـوا»، فَجَـاءَ عُمَـرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فقالَ: يا رَسُولَ اللهِ! إنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظهرُ، وَلٰكِنِ ادْعُهُمْ بِفَضْلِ أَزْوَادِهِمْ، ثُمَّ ادْعُ اللهَ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالبَرَكَةِ لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذٰلِكَ البَرَكَةَ. فَقالَ

417. హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) లేదా అబూ సయీద్ ఖుద్రీ (రజి) కథనం : (ఇక్కడ హదీసు ఉల్లేఖకునికి సందేహం కలిగింది. అయితే ప్రవక్త సహచరుల విషయంలో సందేహమున్నా నష్టం ఏమీ ఉండదు. ప్రవక్త సహచరులందరూ విశ్వసనీయులే).

"తబూక్ దండయాత్ర జరిగినప్పుడు ప్రజల అన్నవసతులకు కరువు వచ్చింది. వారు దైవప్రవక్త (స) దగ్గరికి వెళ్ళి, "దైవ ప్రవక్తా! మీరు అనుమతి ఇస్తే మా ఒంటెల్ని కోసుకొని తింటాం. వాటి క్రొవ్వుని కూడా ఉపయోగించు కుంటాం" అని విన్నవించుకున్నారు. దానికి ఆయన సరే అలాగే కానీయండి అన్నారు. అంతలో హజ్రత్ ఉమర్ (రజి) అక్కడికి వచ్చారు. (ఆ మాట విని) ఆయన "దైవప్రవక్తా! తమరీ విధంగా అనుమతినిస్తే వాహనాల కొరత

رَسُولُ اللهِ ﷺ: «نَعَمْ»، فَدَعَا بِنِطْعٍ فَبَسَطَهُ، ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَزْوَادِهِمْ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِكَفِّ ذُرَةٍ، وَيَجِيءُ الآخَرُ بِكَفِّ تَمْرٍ، وَيَجِيءُ الآخَرُ بِكِسْرَةٍ حَتَّى اجْتَمَعَ عَلَى النِّطْعِ مِنْ ذٰلِكَ شَيْءٌ يَسِيرٌ، فَدَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالبَرَكَةِ، ثُمَّ قَالَ: «خُذُوا فِي أَوْعِيَتِكُمْ، فَأَخَذُوا فِي أَوْعِيَتِهِمْ حَتَّى مَا تَرَكُوا فِي العَسْكَرِ وِعاءً إِلَّا مَلَؤُوهُ، وَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَضَلَ فَضْلَةٌ، فقالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰـهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ، لا يَلْقَى اللهَ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرُ شَاكٍّ، فَيُحْجَبَ عَنِ الجَنَّةِ» رواهُ مسلم.

ఏర్పడుతుంది. దానికి బదులు ఒక పని చేస్తే బాగుంటుంది. వీళ్ళ దగ్గర మిగిలివున్న ఆహారపదార్థాలు తెప్పించండి. ఆ తరువాత మీరు వీరికి ఇందులో శుభం కలగాలని దేవుణ్ణి ప్రార్థించండి. బహుశా దేవుడు ఈ మిగిలిన ఆహార పదార్థాల్లోనే సమృద్ధిని ప్రసాదించవచ్చుకదా!" అని అన్నారు. 'సరే అలాగే చేద్దాం' అని అన్నారు దైవ ప్రవక్త (స).

తరువాత ఆయన ఒక తోలు వస్త్రం తెప్పించి దాన్ని క్రింద పరచారు. ఆ తరువాత తమ దగ్గర మిగిలివున్న ఆహార పదార్థాలు తీసుకురమ్మని తన అనుచరుల్ని ఆదేశించారు. అప్పుడు ఒకడు గుప్పెడు జొన్న విత్తులు, మరొకడు గుప్పెడు ఖర్జూరపండ్లు, ఇంకొకడు రొట్టె ముక్కలు - ఇలా తెచ్చి ఆ వస్త్రంపై ఉంచుతూ పోయారు. దాంతో ఆ వస్త్రంపై కొన్ని ఆహార పదార్థాలు పోగయ్యాయి. అప్పుడాయన అందులో శుభం కలగాలని దేవుణ్ణి ప్రార్థించారు. ఆ తరువాత అందులో నుంచి ఆహార పదార్థాలు తీసుకొని తమ పాత్రల్లో నింపుకోమని ప్రజల్ని ఆదేశించారు.

అనుచరులు ఆ ఆహారపదార్థాలతో తమ పాత్రలు నింపుకోసాగారు. సైన్యం దగ్గర ఒక్క పాత్ర కూడా ఖాళీగా లేకుండా అన్నింటినీ ఆహారపదార్థాలతో

నింపారు. అందరూ కడుపునిండా తిన్న తరువాత కూడా ఇంకా ఎంతో అన్నం మిగిలిపోయింది.

ఆ సందర్భంగా ఆయన (స) ఇలా ప్రవచించారు : అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్యుడు లేడనీ, నేను దైవప్రవక్తనని (స్వయంగా నేనే) సాక్ష్యం చెబుతున్నాను. ప్రజల్లో ఎవరైనా ఈ రెండు విషయాలను ఎలాంటి సంకోచం లేకుండా ధృవీకరిస్తే ఇక వారిని స్వర్గంలో ప్రవేశించకుండా అడ్డుకునేదెవరు?!" *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ఈ హదీసు ద్వారా దైవప్రవక్త (స) మహత్మ్యం వెల్లడౌతోంది. ఆయన ప్రార్థనతో అతికొద్ది ఆహారం సైన్యంలోని వారందరికీ సరిపోయింది. అందరూ కడుపునిండా తిన్న తరువాత కూడా ఇంకా మిగిలిపోయింది. అయితే తబూక్ యుద్ధంలో ఎంతమంది సైనికులు పాల్గొన్నా రన్నది ఇతమిత్థంగా తెలియటం లేదు. కొన్ని ఉల్లేఖనాల ద్వారా ముప్ఫై నుండి నలభైమంది సైనికులు ఆ యుద్ధంలో పాల్గొన్నారని తెలుస్తోంది. కాని ఆ ఉల్లేఖనాలు ఏమంత ప్రామాణికమైనవి కావు. సహీహ్ బుఖారీలోని ఉల్లేఖనం ఆ యుద్ధంలో చాలా ఎక్కువ మంది పాల్గొన్నారని మాత్రం సూచిస్తోంది.

సహీహ్ బుఖారీలోని వాక్యాలు ఇలా ఉన్నాయి : "ఈ యుద్ధంలో దైవప్రవక్తతో పాటు ముస్లింలు అధిక సంఖ్యలో పాల్గొన్నారు. అందరిపేర్లూ ఒక పుస్తకంలో నమోదు చేయటం కష్టమయిపోయింది. వహీ ద్వారా దైవప్రవక్తకు తెలియవస్తే తప్ప యుద్ధానికి ఎగనామం పెట్టేవారిని కనుక్కోలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది." దీనిద్వారా ఆ యుద్ధంలో పాల్గొన్నవారు చాలా ఎక్కువ సంఖ్యలోనే ఉండి ఉంటారని తెలుస్తోంది. అయినప్పటికీ దైవప్రవక్త ప్రార్థన మహిమతో కొద్ది అన్నం వారందరికీ సరిపోయింది.

ఈ హదీసు ద్వారా బోధపడే ఇంకో విషయం ఏమిటంటే, చిన్నవారు సందర్భ ఔచిత్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని తమకన్నా పెద్దవారికి సలహాలు ఇవ్వటంలో తప్పులేదు. అలాగే పెద్దవారు కూడా చిన్నవారి సలహాలను గౌరవించాలి. వాటిని తేలిగ్గా కొట్టిపారేయరాదు. సముచితమైన సలహాలను స్వీకరించటాన్ని తమ కీర్తికి కళంకంగా తలపోయకూడదు.

418. హజ్రత్ ఇత్‌బాన్ బిన్ మాలిక్ (రజి) కథనం : ఈయన బద్ర్ యుద్ధంలో పాల్గొన్నవారిలో ఒకరు -

నేను మా బనూ సాలిమ్ తెగవారికి నమాజ్ చేయించేవాణ్ణి. నేనుండే చోటుకి మా తెగవారుండే ప్రాంతానికి మధ్య ఒక కాలువ అడ్డంగా ప్రవహిస్తూ ఉండేది. భారీ వర్షం కురిసినప్పుడు ఆ కాలువ దాటి వెళ్ళడం నాకు కష్టంగా ఉండేది. అందుచేత నేను దైవప్రవక్త (స) సన్నిధికి వెళ్ళి ఈ విషయాన్ని ప్రస్తావిస్తూ, "దైవ ప్రవక్తా! నా చూపు తగ్గిపోయింది. నేనుండే చోటుకి, మా తెగవారుండే చోటుకి మధ్య కాలువ అడ్డంగా ఉంది. వర్షం కురిసినప్పుడు అది (నిండుగా) ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. దాన్ని దాటి ఆవల మా తెగవారుండే చోటుకి వెళ్ళడం నాకు కష్టంగా ఉంది. కనుక మీరు మా ఇంటికి వచ్చి ఏదో ఒకచోట నమాజ్ చేయిస్తే నేను ఆ చోటుని నా నమాజ్ స్థలంగా చేసుకుంటాను" అని విన్నవించుకున్నాను. దానికాయన "సరే త్వరలోనే ఆ పని చేస్తాను" అని అన్నారు.

మరునాడు ఉదయం బాగా ప్రొద్దెక్కిన తరువాత దైవప్రవక్త (స) మరియు అబూబక్ర్ (రజి)లు మా ఇంటికి వచ్చారు. దైవప్రవక్త (స) లోపలికి రావటానికి అనుమతి కోరారు. నేను రావచ్చ

٤١٨ ـ وَعَنْ عِتْبَانَ بنِ مالِكٍ رضي اللهِ عنه، وهو مِمَّنْ شَهِدَ بَدْراً، قالَ: كُنْتُ أُصَلِّي لِقَومِي بَني سالِمٍ، وَكَانَ يَحُولُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ وَادٍ إذا جاءَتِ الأمطارُ، فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ قِبَلَ مَسْجِدِهِمْ، فَجِئْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فقلتُ له: إنِّي أَنْكَرْتُ بَصَرِي، وَإنَّ الوَادِيَ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمِي يَسِيلُ إذَا جاءَتِ الأمطارُ، فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ، فَوَدِدْتُ أَنَّكَ تَأْتِي، فَتُصَلِّي فِي بَيْتِي مَكَاناً أَتَّخِذُهُ مُصَلًّى، فقال رسُولُ اللهِ ﷺ: «سَأَفْعَلُ»، فَغَدا عليَّ رَسُولُ اللهِ، وأبو بكرٍ رَضِيَ اللهُ عنه، بَعْدَ ما اشْتَدَّ النَّهارُ، وَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَأَذِنْتُ لَهُ، فلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى قالَ: «أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ؟» فَأَشَرْتُ لَهُ إلى المَكَانِ الَّذِي أُحِبُّ أنْ يُصَلِّيَ فيه، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَكَبَّرَ وَصَفَفْنَا وَرَاءَهُ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ، فَحَبَسْتُهُ عَلَى خَزِيرَةٍ تُصْنَعُ لَهُ، فَسَمعَ أَهْلُ الدَّارِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ

فـي بيتـي، فثـاب رجـالٌ منهـم حتـى كثـر الرّجالُ في البيتِ، فقالَ رجلٌ: ما فعل مـالِكٌ لا أراهُ! فقـالَ رجـلٌ: ذلـكَ منـافـق لا يُحبُّ اللهَ ورسولَهُ، فقالَ رسولُ الله ﷺ: «لا تقُلْ ذلكَ، ألا تراهُ قالَ: لا إلهَ إلَّا اللهُ، يبتغي بذلكَ وجهَ اللهِ تعالى؟!». فقالَ: اللهُ ورسُولُهُ أعلَمُ، أمَّا نحنُ فواللهِ! ما نرى وُدَّهُ، ولا حديثَهُ إلَّا إلى المُنافقينَ! فقالَ رسولُ الله ﷺ: «فإنَّ اللهَ قدْ حرَّمَ على النَّار مَنْ قالَ: لا إلهَ إلَّا اللهُ، يبتغي بذلكَ وجهَ اللهِ» متفقٌ عليه.

న్నాను. ఆయన లోపలికి దయచేశారు. కూర్చోకముందే ఆయన నన్ను, "ఈ ఇంట్లో నేను ఎక్కడ నమాజ్ చేయటం నీకిష్టమో చెప్పు" అని అడిగారు. నేనాయనకు నాకిష్టమైన చోటు చూపించాను. ఆయన ఆ చోట్లో నిలబడి అల్లాహు అక్బర్ అని నమాజ్ మొదలెట్టారు. మేము కూడా వెనుక ఒక వరుసలో నిలబడి ఆయన్ని అనుసరించాం. ఆయన రెండు రకాతుల నమాజ్ చేయించిన తరువాత సలాం చేసి నమాజ్ ముగించారు. మేము కూడా ఆయన్ని అనుసరిస్తూ సలాం చేసి నమాజ్ ముగించుకున్నాం.

దైవప్రవక్తకు ఆతిథ్యమివ్వాలని (మా ఇంట్లో) ఖజీరా (ఒక రకమైన వంటకం) తయారు చేశారు. నేను దైవప్రవక్తతో అది తిని వెళుదురుగాని, కాసేపు ఉండమని చెప్పాను. అంతలో దైవప్రవక్త (స) మా ఇంటికొచ్చారన్న సంగతి తెలుసుకొని ఇరుగుపొరుగు జనమంతా మా ఇంటికి రావటం మొదలుపెట్టారు. ఆ విధంగా ఇంట్లో చాలామంది జనం గుమిగూడారు. వారిలో ఒకడు "ఇంటి యజమాని కనపడటం లేదేమిటి?" అని అన్నాడు. మరోవ్యక్తి అందుకొని, "ఎందుకు కనబడతాడు, అతను కపట విశ్వాసి, దేవుడన్నా, దైవప్రవక్త అన్నా అతనికి అసలు అభిమానమే లేదు" అని అన్నాడు వెటకారంగా.

అది విని దైవప్రవక్త (స) (చిరుకోపంతో) "అలా అనకండి. ఈ వ్యక్తి దైవప్రసన్నత కోసం అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్య దేవుడు లేడని అనటం మీరు చూడ లేదా?" అని మందలించారు. "నిజం ఏమిటో దేవుడికి, దైవప్రవక్తకే బాగా తెలుసు. మాకు మాత్రం ఇతని అభిమానం, ఇతని మాటలు చూస్తుంటే కపట విశ్వాసిలాగే కనిపిస్తాడు" అని అన్నాడా వ్యక్తి. అప్పుడు ఆయన (అతణ్ణి అలా అనకూడదని వారిస్తూ, "దైవ ప్రసన్నత కోసం లా యిలాహ ఇల్లల్లాహ్ (అల్లాహ్ తప్ప వేరొక ఆరాధ్యుడు లేడు) అని పలికిన వ్యక్తికి దేవుడు నరకం నిషిద్ధం చేస్తాడు" అని చెప్పారు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

'ఖజీరా' అంటే మెత్తటి పిండి మరియు కొవ్వు కలిపి తయారుచేసే ఒక రకమైన వంటకం. 'సాబ రిజాలున్' అంటే జనం గుమిగూడారు అని అర్థం.

و «عِتْبَان» بكسر العين المهملة، وإسكان التاء المُثَنَّاة فَوْقُ وبَعْدَها باءٌ مُوَحَّدَةٌ. وَ «الخَزِيرَةُ» بالخاءِ المُعْجَمَةِ، وَالزَّايِ: هي دَقيقٌ يُطْبَخُ بشَحْم. وقوله: «ثابَ رجَالٌ» بالثاءِ المُثَلَّثَةِ، أيْ: جَاؤُوا وَاجْتَمَعُوا.

(సహీహ్ బుఖారీలోని నమాజ్ ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. షరీఅత్ పరమైన కారణమేదయినా ఉంటే మనిషి ఇంట్లో కూడా నమాజ్ చేసుకోవచ్చని ఈ హదీసు ద్వారా బోధపడుతోంది.
2. అలాంటి అనివార్య పరిస్థితుల్లో ఇంట్లో నమాజ్ చేసుకోవటానికి కొంత స్థలాన్ని ప్రత్యేకించుకోవటం మంచిది.
3. తోటి విశ్వాసుల పట్ల దురభిప్రాయాన్ని కల్గి వుండటం తగదు.
4. విశ్వాసికి అంతిమంగానయినా స్వర్గం లభించి తీరుతుంది.

٤١٩ ـ وعن عمرَ بنِ الخطّاب رضيَ اللهُ عنه، قال: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسَبْيٍ، فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبْيِ تَسْعَى، إِذْ وَجَدَتْ صَبِياً فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ، فَأَلْزَقَتْهُ بِبَطْنِهَا، فَأَرْضَعَتْهُ، فقالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَتَرَوْنَ هٰذِهِ المَرْأَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟» قُلْنَا: لَا وَاللهِ! فَقَالَ: «للهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هٰذِهِ بِوَلَدِهَا» متفقٌ عليه.

419. హజ్రత్ ఉమర్ బిన్ ఖత్తాబ్ (రజి) కథనం : దైవప్రవక్త (స) సన్నిధికి కొందరు ఖైదీలు వచ్చారు. వారిలో ఒక స్త్రీ (కూడా) ఉంది. ఆమె తన చంటిపిల్ల వాడ్ని వెతుక్కుంటూ తిరుగుతోంది. ఖైదీల దగ్గర చంటి పిల్లవాడెవడయినా కనబడితే వెంటనే అతన్ని ఒళ్ళోకి తీసుకొని హృదయానికి హత్తుకొని పాలు త్రాపించేది. అది గమనించిన దైవప్రవక్త (స) మమ్మల్ని "ఈ స్త్రీ తన బిడ్డను అగ్నిలో పడవేయగలదంటారా?" అని అడిగారు. మేము "దైవసాక్షి! అది అసంభవం" అని అన్నాం. అందుకాయన "నిస్సందేహంగా ఈ తల్లికి తన బిడ్డపై ఎంతగా మమకారముందో, దేవునికి తన దాసులపై అంతకన్నా ఎక్కువగానే మమకారముంది" అని చెప్పారు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

(సహీహ్ బుఖారీలోని సంస్కార ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. ఈ హదీసు పూర్వాపరాలు పరిశీలిస్తే తెలిసేదేమిటంటే, ఆ మహిళా ఖైదీ పిల్లవాడు తప్పిపోయాడు. మరోవైపు పాలు పట్టని కారణంగా ఆమె పాలిండ్లలో పాలు నిండిపోయి ఎదలో నొప్పి మొదలయ్యింది. ఆ ఎద బాధను తగ్గించుకోవటానికి ఆమె ఏ చంటి పిల్లవాడు కనబడినా హృదయానికి హత్తుకొని పాలు పట్టేది. ఆఖరికి తన పిల్లవాడు దొరికిన తరువాత అతన్ని తన గుండెలకు హత్తుకొని పాలు త్రాపించటం మొదలు పెట్టింది.
2. హదీసులో పేర్కొనబడిన మహిళా ఖైదీ కనబడిన పిల్లవాడినల్లా ఎత్తుకొని పాలు పట్టింది. దాని మూలంగా ఆమె పాలు త్రాగిన పిల్లలమధ్య స్తన్య సంబంధ బంధుత్వమేర్పడే అవకాశముంది. ఫలితంగా భవిష్యత్తులో వారి మధ్య వివాహ సంబంధాలూ నిషిద్ధమయి పోతాయి. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే, ఆమె చేసిన పని ముున్ముందు అనేక ప్రమాదాలకు

దారితీయవచ్చు. కాని దైవప్రవక్త (స) అది గమనించి కూడా ఊరుకున్నారు. పిల్లలకు పాలుపట్టకుండా ఆమెను ఆపలేదు. ఎందుకంటే ఆమె తనకు ఛాతీలో విపరీతమైన నొప్పి కలిగినందువల్లే అలా చేసింది. ఆ విధంగా ఆమె పిల్లలకు పాలు పట్టి ఉండకపోతే ఆమె ఆరోగ్యానికి ప్రమాదం ఏర్పడేది. అందుకే దైవప్రవక్త (స) ఆమెను వారించలేదు. దీనిద్వారా అనివార్య పరిస్థితుల్లో పెద్ద ప్రమాదాల నుంచి తప్పించుకోవటానికి చిన్నపాటి తప్పులు చేయవచ్చని తెలుస్తోంది.

3. ఈ హదీసులో 'దాసుడు' అనే పదం విస్తృత అర్థంలో వాడబడింది. అది ముస్లిములతో పాటు ముస్లిమేతరులకూ వర్తిస్తుంది. అంటే దేవుడు ఇహలోకంలో మానవులందరినీ సమానంగా ప్రేమిస్తున్నాడని అర్థం. అయితే పరలోకంలో మాత్రం దేవుని ఈ ప్రేమ విశ్వాసులకు ప్రత్యేకమయిపోతుంది. అవిశ్వాసులకు పరలోకంలో దైవకారుణ్యాన్ని పొందే అవకాశం ఉండదు. దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో అల్లాహ్ ఇలా సెలవిచ్చాడు:

"(ఇహలోకంలో) నా కారుణ్యం ప్రతి వస్తువునూ ఆవరించి ఉంది. నా పట్ల అవిధేయతకు దూరంగా ఉండేవారి కొరకూ, జకాత్ దానం చెల్లించేవారి కొరకూ, నా సూక్తులను విశ్వసించేవారి కొరకూ నేను దానిని (పరలోకం కోసం) వ్రాసి ఉంచుతాను." (అల్ ఆరాఫ్ : 156)

٤٢٠ - وعن أبي هريرة رضيَ اللهُ عنه قال: قال رسولُ اللهِ ﷺ: «لَمَّا خلقَ اللهُ الخَلْقَ، كَتَبَ في كِتابٍ، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ: إنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي».

وفي روايةٍ: «غَلَبَتْ غَضَبِي». وفي روايةٍ: «سَبَقَتْ غَضَبِي» متفقٌ عليه.

420. హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా తెలియజేశారు: దేవుడు విశ్వాన్ని సృష్టించినప్పుడు తన దగ్గర, సింహాసనం మీద ఉన్న ప్రత్యేక గ్రంథంలో "(నిశ్చయంగా) నా ఆగ్రహం కన్నా నా అనుగ్రహమే ఎక్కువగా ఉంటుంది" అని రాశాడు.

వేరొక ఉల్లేఖనంలో "నా ఆగ్రహంపై పైచేయిగా ఉంటుంది" అని పేర్కొనబడింది. ఇంకొక ఉల్లేఖనంలో "(నా అనుగ్రహం) నా ఆగ్రహాన్ని మించి పోయింది" అని ఉంది.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

(సహీహ్ బుఖారీలోని తౌహీద్ ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ఇక్కడ కితాబ్ (గ్రంథం) అంటే బహుశా దేవుని నిర్ణయమై ఉండవచ్చని ఇమామ్ ఖత్తాబీ (రహ్మాలై) అభిప్రాయపడుతున్నారు. దివ్యఖుర్‌ఆన్‌లో ఒకచోట "అంతిమంగా నేనూ, నా ప్రవక్తలు ఆధిక్యం వహించి తీరుతామని దేవుడు రాసిపెట్టాడు" అన్న వాక్యం ఉంది. ఇక్కడ రాసిపెట్టడమంటే నిర్ణయం గైకొనటమని అర్థం. అలాగే ఈ హదీసులో కూడా గ్రంథంలో వ్రాసిపెట్టడమంటే నిర్ణయించుకోవటమని అర్థం కావచ్చు. లేదా గ్రంథమంటే దేవుడు యావత్తు సృష్టి విధివ్రాతను రాసి ఉంచిన 'లౌహె మహ్‌ఫూజ్' (సురక్షిత ఫలకం) అయినా కావచ్చు. దేవుడు సప్తాకాశాలపై మహోన్నతమైన పీఠాన్ని అధీష్టించి ఉన్నాడు. ఆయన దగ్గరే ఈ గ్రంథం ఉంది. అయితే దేవుడు పీఠంపై అధీష్టించి ఉన్న స్థితి, దేవుడు రాసే తీరు మానవ ఊహకందని అగోచర విషయాలు. అయినప్పటికీ వాటిని విశ్వసించటం విధి. ఈమాన్ బిల్‌గైబ్ (అగోచరాన్ని విశ్వసించటం) అంటే అదే! (ఫత్‌హుల్ బారీ)

٤٢١ ـ وعنه قال: سَمِعْتُ رسُولَ اللهِ ﷺ يقول: «جَعَلَ اللهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ، وَأَنْزَلَ في الأَرْضِ جُزْءاً وَاحِداً، فَمِنْ ذٰلِكَ الجُزْءِ يَتَرَاحَمُ الخَلَائِقُ حَتَّى تَرْفَعَ الدَّابَّةُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ أَنْ تُصِيبَهُ». وفي روايةٍ: «إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالى مِائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الجِنِّ والإِنْسِ وَالبَهَائِمِ وَالهَوَامِّ، فَبِهَا يَتَعَاطَفُونَ، وَبِهَا يَتَرَاحَمُونَ، وَبِهَا تَعْطِفُ الوَحْشُ عَلَى وَلَدِهَا، وَأَخَّرَ اللهُ تَعَالى تِسْعاً وتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ القِيَامَةِ» متفقٌ عليه.

421. దైవప్రవక్త (స) ఈ విధంగా ప్రబోధి స్తుండగా తాను విన్నానని హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) గారే తెలియజేశారు: దేవుడు కారుణ్యాన్ని వంద భాగాలుగా విభజించాడు. వాటిలో తొంభైతొమ్మిది భాగాలు తన దగ్గర ఉంచుకొని తతిమ్మా ఒక భాగం మాత్రం భూమిపై అవతరింపజేశాడు. ఆ ఒక్క భాగం వల్లనే దేవుని సృష్టిరాసులు పరస్పరం కారుణ్య భావంతో మసలుకుంటున్నాయి. ఆఖరికి ఈ కారుణ్యం మూలంగానే జంతువు తన పిల్లకు ఎక్కడ బాధ కలుగుతుందోనన్న భయంతో తన కాలిగిట్టను జాగ్రత్తగా పైకి ఎత్తుకుంటుంది.

వేరొక ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది : దేవుని దగ్గర వంద కారుణ్యాలున్నాయి. ఆయన వాటిలో ఒక కారుణ్య భాగాన్ని జిన్నాతులు, మానవులు, పశువులు, కీటకాల మధ్య అవతరింపజేశాడు. ఆ

وروى مسلم أيضاً من رواية سَلْمَانَ الفَارِسيِّ رضي الله عنه قالَ: قالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إنَّ للهِ تَعالى مِائَةَ رَحْمَةٍ فَمِنْهَا رَحْمَةٌ يَتَرَاحَمُ بِهَا الخَلْقُ بَيْنَهُمْ، وَتِسْعٌ وَتِسْعُونَ لِيَوْم القِيَامَةِ». وفي روايةٍ: «إنَّ الله تَعَالَى خَلَقَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰواتِ وَالأرْضَ مِائَةَ رَحْمَةٍ كُلُّ رَحْمَةٍ طِبَاقُ مَا بَيْنَ السَّماءِ إلى الأرْضِ، فَجَعَلَ مِنهـا في الأرْضِ رَحْمَةً، فَبِها تَعْطِفُ الوَالِدَةُ على وَلَدِهَا، وَالْوَحْشُ وَالطَّيْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، فإذَا كَانَ يَوْمُ القِيَامَةِ، أكْمَلَهَا بِهٰذِهِ الرَّحْمَةِ».

ఒక్క కారుణ్య భాగం మూలంగానే వారు ఒకరిపట్ల మరొకరు దయాదాక్షిణ్యాలతో మసలుకుంటున్నారు. దాని మూలంగానే ఒక పశువు తన పిల్లపై ప్రేమ కనబరుస్తుంది. మిగిలిన తొంభైతొమ్మిది కారుణ్యాలను దేవుడు తన దగ్గర ఉంచుకున్నాడు. వాటిని ఆయన ప్రళయ దినాన తన దాసుల్ని కరుణించటానికి ఉపయోగిస్తాడు.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

ఈ హదీసును ఇమామ్ ముస్లిం (రహ్మలై) సల్మాన్ ఫార్సీ (రజి) ద్వారా కూడా ఉల్లేఖించారు. దాని ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఈ విధంగా ప్రవచించారు : నిస్సందేహంగా దేవుని దగ్గర వంద కారుణ్యాలున్నాయి. వాటిలో ఒక కారుణ్యం మూలంగానే సృష్టిలోని జీవరాసులు పరస్పరం కనికార భావంతో మసలుకుంటున్నాయి. మిగతా తొంభై తొమ్మిది కారుణ్యాలూ ప్రళయదినం కోసం (భద్రంగా) ఉంచబడ్డాయి.

ఇంకొక ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది : దేవుడు ఆకాశాలనూ భూమినీ సృష్టించిననాడు వంద కారుణ్యాలను కూడా సృష్టించాడు. ఒక్కొక్క కారుణ్యం భూమ్యాకాశాల మధ్య నున్న ఖాళీ స్థలం నిండా ఉంటుంది. ఆ తరువాత దేవుడు వాటిలో ఒక కారుణ్యాన్ని భూమిపై అవతరింపజేశాడు. ఆ ఒక్క కారుణ్యం మూలంగానే తల్లి తన బిడ్డపై వాత్సల్యం చూపుతుంది. పశుపక్ష్యాదులు పరస్పరం

కనికారభావంతో మసలుకుంటున్నాయి. ప్రళయదినాన దేవుడు తన దగ్గరున్న తొంభైతొమ్మిది కారుణ్యాలతో ఈ ఒక్క కారుణ్యాన్ని కూడా కలిపి పరిపూర్ణం చేస్తాడు. (ఆ పరిపూర్ణ కారుణ్యంతో తన దాసుల్ని కరుణిస్తాడు.)

(సహీహ్ బుఖారీలోని సంస్కార ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. మానవులు తమ తోటి మానవుల పట్ల, తమ చుట్టూ ఉన్న జీవరాసుల పట్ల దయాదాక్షిణ్యాలతో మెలగటం కూడా దైవానుగ్రహమేనని ఈ హదీసు ద్వారా బోధపడుతోంది. సృష్టిలోని జీవరాసులన్నీ ఒండొకరి పట్ల కారుణ్యం, కనికారాలతో మసలుకోవాలన్న ఉద్దేశ్యంతోనే దేవుడు తన కారుణ్యంలోని ఒక భాగాన్ని భూమిపై అవతరింపజేశాడు. ఇకపోతే మానవుల్లో రాతి గుండె కల వాడెవడయినా ఏమాత్రం దయలేకుండా ప్రవర్తిస్తున్నాడంటే అది అతని దౌర్భాగ్యం అనుకోవాలి. దైవప్రవక్త (స) ఒకానొక సందర్భంగా మృదుస్వభావి కాని వ్యక్తి ఎన్నో మేళ్ళను కోల్పోతాడని చెప్పారు.
2. ప్రళయదినాన దేవుడు తన దాసులపట్ల పరిపూర్ణ కారుణ్యంతో వ్యవహరిస్తాడంటే మానవులకు ఇందులో గొప్ప శుభవార్త ఉందన్నమాట వాస్తవమే! కాని దీన్ని ఆసరాగా చేసుకొని దైవాజ్ఞల్ని ఉల్లంఘిస్తూ, దేవుని హద్దుల్ని అతిక్రమిస్తూ పోయేవారు ప్రళయదినాన ఆయన ఆగ్రహం కూడా చాలా తీవ్రంగా ఉంటుందని తెలుసుకోవాలి. ఒకవైపు విధుల్ని నిర్వర్తించకుండా, వైముఖ్య ధోరణిని, అహంకార భావాన్ని ప్రదర్శిస్తూ మరోవైపు దైవకారుణ్యం తమకోసం దిగివస్తుందని అనుకుంటే ముండ్లకంపను నాటి మధురాతిమధురమైన పండ్లు కాస్తాయని ఆశించినట్లుంటుంది!

٤٢٢ ـ وعنه عن النَّبيِّ ﷺ، فِيما يَحكِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قال: «أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْباً، فقالَ: اللَّهُمَّ اغفِرْ لي ذَنبي، فقال

422. దైవప్రవక్త (స) దేవుని పలుకులను ఈ విధంగా ఉల్లేఖించారని హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) గారు తెలియజేశారు:

దాసుడు తప్పు చేసిన తరువాత "ప్రభూ! నా పాపాన్ని క్షమించు అని వేడుకుంటే దానికి సమాధానంగా దేవుడు, "నా దాసుడు తప్పు చేసినప్పటికీ తనను క్షమించే ప్రభువు ఒకడు ఉన్నాడనీ,

الله تبارك وتعالى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْباً، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فقالَ: أَيْ رَبِّ! اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فقالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْباً، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فقالَ: أَيْ رَبِّ! اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فقالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْباً، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي فَلْيَفْعَلْ مَا شَاءَ» متفقٌ عليه. وقوله تعالى: «فَلْيَفْعَلْ مَا شَاءَ» أَي: مَا دَامَ يَفْعَلُ هكَذَا، يُذْنِبُ وَيَتُوبُ أَغْفِرُ لَهُ، فَإِنَّ التَّوبةَ تَهْدِمُ مَا قَبْلَها.

ఆయన తనను ఆ పాపం విషయమై నిలదీయగలడన్న విషయాన్ని మాత్రం మర్చిపోలేదు" అని అంటాడు. తరువాత ఆ దాసుడు మళ్ళీ తప్పుచేసి, "ప్రభూ! నా పాపాన్ని క్షమించు" అని వేడుకున్నప్పుడు దానికి సమాధానంగా దేవుడు, "నా దాసుడు తప్పయితే చేశాడు గాని తనను క్షమించే ప్రభువు ఉన్నాడనీ, ఆయన తనను ఆ పాపం విషయమై నిలదీయగలడన్న విషయాన్ని మాత్రం మర్చిపోలేదు" అని అంటాడు. దాసుడు మళ్ళీ ఏదో ఒక పాపానికి ఒడిగట్టి తరువాత "ప్రభూ! నా పాపాన్ని క్షమించు" అని వేడుకుంటే అప్పుడు దానికి సమాధానంగా, "నా దాసుడు పాపమయితే చేశాడుగాని తనను క్షమించే దేవుడున్నాడని, ఆ పాపం విషయమై ఆయన తనను పట్టుకుంటాడన్న విషయాన్ని మాత్రం మర్చిపోలేదు, కనుక నేను నా దాసుడ్ని క్షమించేశాను. అతను ఇక తన యిష్టం వచ్చినట్లు చేసుకోవచ్చు" అని అంటాడు. *(బుఖారీ - ముస్లిం)*

తనకు యిష్టం వచ్చినట్లు చేసుకోవచ్చంటే అర్థం అతను తప్పులు చేస్తూ తిరిగి పశ్చాత్తాపపడుతూ ఉన్నంతకాలం నేను అతన్ని క్షమిస్తూనే ఉంటాను. ఎందుకంటే పశ్చాత్తాపం (తౌబా) పూర్వపు పాపాలన్నిటినీ తుడిచిపెట్టేస్తుంది.

(సహీహ్ బుఖారీలోని తౌహీద్ ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

విశ్వాసి అయిన దాసుడు దేవుని ఆదేశాలకు కట్టుబడి జీవితం గడుపుతున్నప్పటికీ మానవ సహజమైన దౌర్బల్యం వల్ల మాటిమాటికీ తప్పులు జరిగిపోతుంటే, తప్పు జరిగిన ప్రతిసారీ దేవుని సన్నిధిలో హాజరై, పశ్చాత్తాప భావంతో కుమిలిపోతూ తన తప్పుకు క్షమాభిక్ష పెట్టమని ప్రాధేయపడితే దేవుడు అలాంటి దాసుణ్ణి తప్పకుండా క్షమిస్తాడు. ఎందుకంటే ఆ విశ్వాసి కావాలని తప్పు చేయలేదు. తప్పుచేసి పశ్చాత్తాపపడకుండా ఊరుకోనూ లేదు. పైగా ఆ తప్పు గురించి దేవుడు తనను ప్రశ్నిస్తాడన్న భయంతో వణికిపోయాడు. ఇది అతని నిష్కల్మష పాపభీతికి అద్దం పడుతుంది. ఆ సద్గుణాన్ని చూసి దేవుడు అతణ్ణి క్షమించడానికి అంగీకరిస్తు న్నాడు. అంతేకాదు, దాసుడు నా సన్నిధిలో తన నిస్సహాయతను, అశక్తతను వెల్లడిస్తూ పశ్చాత్తాప పడుతూ ఉన్నంతకాలం నేనతణ్ణి క్షమిస్తూనే ఉంటానని ప్రకటిస్తున్నాడు.

దీనికి భిన్నంగా కొందరు మాటిమాటికీ పాపాలు చేస్తున్నప్పటికీ వారిలో పశ్చాత్తాపభావం మచ్చుకైనా కానరాదు. తమ పాపాలను క్షమించమని వారు దైవాన్ని వేడుకోనయినా వేడుకోరు. కనీసం ఈ పాపాల గురించి దేవుడు తమల్ని ప్రశ్నిస్తాడన్న భయం కూడా వారిలో ఉండదు. పైపెచ్చు తప్పుచేసిన తరువాత తలబిరుసుతనాన్ని, అహంకారాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఉంటారు. ఇలాంటి వారిని మాత్రం దేవుడు సుతరామూ క్షమించడు.

٤٢٣ ـ وعنه قال: قال رسولُ اللهِ ﷺ: «وَالَّذي نَفْسي بِيَدِهِ! لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا، لَذَهَبَ اللهُ بِكُمْ، وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ، فَيَسْتَغْفِرُونَ اللهَ تَعَالَى، فَيَغْفِرُ لَهُمْ» رواه مسلم.

423. హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) గారే చేసిన కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు : ఎవరి గుప్పెట్లో నయితే నా ప్రాణముందో ఆయన సాక్షిగా చెబుతున్నాను. ఒకవేళ మీరు పాపాలు చేయకపోతే దేవుడు మిమ్మల్ని తొలగించి (మీ స్థానంలో) ఇతరుల్ని తీసుకొచ్చి పెడతాడు. వారు పాపాలు చేసి తమకు క్షమాభిక్షపెట్టమని దైవాన్ని వేడుకుంటారు. దేవుడు కూడా వారిని క్షమిస్తాడు. *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ఈ హదీసులో మానవుల సహజ లక్షణాన్ని గురించి వివరించటం జరిగింది. మానవ సహజమైన దౌర్బల్యం వల్ల మనుషులు పాపాలు చేయటమనేది మామూలే! తప్పులు, పొరపాట్లు

చేయనివాడు అసలు మానవుడే కాడు. మానవులే గనక తప్పు చేసేవారు అయిఉండకపోతే దేవుడు మానవజాతిని తొలగించి ఈ భూమిమీద తప్పులు చేసే వేరొక జాతిని పుట్టించి ఉండేవాడు. అంటే దేవుడు పాపాలు చేయటాన్ని ప్రేమిస్తాడని దీని అర్థం ఎంతమాత్రం కాదు. తప్పుచేసిన తరువాత మానవుడు పశ్చాత్తాపభావంతో తన ప్రభువు వైపునకు మరలుతాడే... ఆ మలుపునే ఆయన ఎంతగానో యిష్టపడతాడు.

٤٢٤ ـ عن أبي أيُّوبَ خَالدِ بنِ زيد رضي الله عنه، قال: سمعتُ رسولَ اللهِ ﷺ يقول: «لَوْلا أنَّكُمْ تُذْنِبُونَ، لَخَلَقَ اللهُ خَلْقاً يُذْنِبُونَ، فَيَسْتَغْفِرُونَ، فَيَغْفِرُ لَهُمْ» رواه مسلم.

424. దైవప్రవక్త (స) ఈ విధంగా ప్రవచిస్తుండగా తాను విన్నానని హజ్రత్ అబూ అయ్యూబ్ అన్సారీ (రజి) తెలియజేశారు: మీరు గనక పాపాలు చేయకపోతే దేవుడు (మీ స్థానంలో) ఇంకొకర్ని సృష్టించి ఉండేవాడు. వారు తప్పుచేసి మన్నింపుకోసం వేడుకుంటూ ఉంటే దేవుడు వారిని మన్నించేవాడు.

(ముస్లిం)

(సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

٤٢٥ ـ وعن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: كُنَّا قُعُوداً مَعَ رسولِ الله ﷺ، مَعَنَا أَبُو بكرٍ وَعُمَرُ، رضي الله عنهما، في نَفَرٍ، فَقَامَ رسولُ اللهِ ﷺ، مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا، فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا، فَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا، فَفَزِعْنَا، فَقُمْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَزِعَ، فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي رسولَ اللهِ ﷺ، حَتَّى أَتَيْتُ حَائِطاً لِلأَنْصارِ ـ وَذَكَرَ الحَدِيثَ بطوله إلى قوله: ـ فقال رسولُ اللهِ ﷺ: «اذْهَبْ فَمَنْ لَقِيتَ وَرَاءَ هٰذَا الحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰهَ إِلَّا

425. హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) కథనం : మేమొకసారి దైవప్రవక్త (స)తో పాటు కూర్చొని ఉన్నాం. ఆ సమయంలో అబూబక్ర్ (రజి) మరియు ఉమర్ (రజి)లు కూడా కొంతమందితో పాటు అక్కడే ఉన్నారు. అంతలో దైవప్రవక్త (స) మా మధ్యనుంచి లేచి ఎక్కడికో వెళ్ళి పోయారు. వెళ్ళి చాలా సేపయినా తిరిగిరాలేదు. ఆయన ఒంటరిగా ఉండటం చూసి శత్రువులు ఆయనకేదయినా నష్టం తలపెట్టారేమోనన్న భయం మమ్మల్ని పీడించసాగింది. మేము కంగారుపడి (ఆయన్ని వెతుకుదామని) లేచి నిలబడ్డాం. దైవ

الله، مُسْتَيْقِناً بِهَا قَلْبُهُ فَبَشِّرْهُ بِالجَنَّةِ» رواه مسلم.

ప్రవక్త (స) గురించి అందరికంటే ముందు తల్లడిల్లింది నేనే. కనుక నేను దైవప్రవక్త (స)ను వెతుక్కుంటూ అన్సార్లకు చెందిన ఒక తోట దగ్గరికి చేరుకున్నాను. (ఆ తరువాత హజ్రత్ అబూహురైరా (రజి) జరిగిన కథంతా వివరించారు. అందులో ఆఖరికి దైవ ప్రవక్త (స) తనతో ఇలా అన్నారని తెలియజేశారు:) "వెళ్ళు. ఈ తోట బయట నీకు గట్టి నమ్మకంతో దేవుడు తప్ప నిజమైన ఆరాధ్యదేవుడు మరెవ్వడూ లేడని సాక్ష్యం చెప్పేవాళ్ళు ఎవరు కానవచ్చినా వారికి స్వర్గ శుభ వార్తను వినిపించు." *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. విశ్వాసులయిన వారు చివరికి స్వర్గానికి వెళతారన్నదే ఈ హదీసు భావం కూడాను. వారు ప్రారంభంలోనయినా స్వర్గంలో ప్రవేశించవచ్చు లేదా కొంతకాలం నరకంలో శిక్ష అనుభవించిన తరువాత అయినా స్వర్గానికి వెళ్ళవచ్చు. అది దేవుని యిష్టాయిష్టాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అయితే విశ్వాసులకు శాశ్వత నరక శిక్ష మాత్రం ఉండదు.
2. ప్రస్తుత కాలంలో దైవప్రవక్త (స) 'సర్వాంతర్యామి' అనే మూఢ నమ్మకం మొదలయ్యింది. కొందరు అమాయకులు తమ అజ్ఞానం వల్ల దైవప్రవక్త (స) అన్నిచోట్లా ఉంటారని, మరణించిన తరువాత కూడా ఆయన విశ్వమంతా వ్యాపించి ఉన్నారని గుడ్డిగా నమ్ముతున్నారు. ఈ హదీసు వారి మూఢ నమ్మకాలను త్రోసిపుచ్చుతోంది. దైవప్రవక్త (స) సర్వాంతర్యామి అన్నమాట నిజమయితే ఆయన గైర్హాజరులో సహచరులు ఆయన గురించి కంగారుపడాల్సిన అవసరం ఏముంది?!
3. దైవప్రవక్త సహచరులు ఆయన్ను ఎల్లవేళలా కంటికి రెప్పలా కాపాడుకునేవారు. ఆయన ఎక్కడికయినా వెళ్ళి రావటంలో ఏ కాస్త ఆలస్యమయినా సహచరులు ఆయన క్షేమం గురించి కంగారు పడిపోయేవారు. ఈ ధోరణి దైవప్రవక్త పట్ల వారికిగల విపరీతమైన ప్రేమాభిమానాలకు అద్దం పడుతోంది.

426. హజ్రత్ అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అమ్ర్ బిన్ ఆస్ (రజి) కథనం ప్రకారం ఒకానొక సందర్భంగా దైవప్రవక్త (స) దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో హజ్రత్ ఇబ్రాహీం (అలైహి) గురించి అల్లాహ్ ప్రస్తావించిన సూక్తిని పఠించారు : ఆయన దైవాన్ని వేడుకుంటూ, "ప్రభూ! ఈ విగ్రహాలు ఎంతోమంది ప్రజల్ని మార్గభ్రష్టత్వానికి గురిచేశాయి. కనుక వారిలో నా విధానాన్ని అనుసరించిన వాడే నా ధర్మంపై ఉన్నాడు (అతనికే నేను బాధ్యుణ్ణి) అని అన్నారు. (ఇబ్రాహీం : 36) తరువాత ఆయన దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో ఈసా (అలైహి) పలుకుల్ని గురించి ప్రస్తావించే సూక్తిని పఠించారు: ఆయన ప్రళయ దినాన దేవునితో మాట్లాడుతూ, "నీవు వీరిని శిక్షించదలిస్తే (శిక్షించవచ్చు. ఎందుకంటే) వీరు నీ దాసులు. ఒకవేళ నీవు వీరిని క్షమించి వదలిపెట్టదలచుకుంటే (నీకు ఆ అధికారం కూడా ఉంది.) నిస్సందేహంగా నీవు గొప్ప శక్తి సంపన్నుడవు, తిరుగులేని వివేచనాపరుడవు" అని అంటారు.

(అల్ మాయిదా : 118)

ఈ వాక్యాలు పఠించిన తరువాత దైవప్రవక్త (స) చేతులెత్తి "దేవా! నా అనుచర సమాజం! నా అనుచర సమాజం" అని అంటుండగానే ఆయనకు దుఃఖం ముంచుకువచ్చింది. అది చూసి దేవుడు జిబ్రయీల్ దూతను

٤٢٦ ـ وعن عبدِ الله بنِ عَمْرِو بنِ العاصِ رضي الله عنهما، أنَّ النبيَّ ﷺ تلا قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ في إبراهيم ﷺ: ﴿ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى ﴾ [إبراهيم: ٣٦]، وَقَوْلَ عيسى ﷺ: ﴿ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴾ [المائدة: ١١٨]، فَرَفَعَ يَدَيْهِ وقال: «اللَّهُمَّ! أُمَّتِي أُمَّتِي» وَبَكَى، «فقال الله عَزَّ وَجَلَّ: يَا جبريلُ! اذْهَبْ إلى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ، فَسَلْهُ مَا يُبْكِيهِ؟» فَأَتَاهُ

جبريلُ، فأخبرهُ رسولُ اللهِ ﷺ بما قال وَهُوَ أعلمُ، «فقال اللهُ تعالى: يا جبريلُ! اذهبْ إلى مُحمَّدٍ فقُلْ: إنَّا سنُرضيكَ في أُمَّتِكَ وَلا نَسُوؤُكَ» رواه مسلم.

"జిబ్రయీల్! నీ ప్రభువుకు అంతా తెలుసు (అయితే నామమాత్రానికి) నువ్వు ముహమ్మద్ దగ్గరికి వెళ్లి ఆయన విలపించటానికి కారణమేమిటో అడుగు" అని ఆదేశించాడు. జిబ్రయీల్ (అలైహి) ఆయన దగ్గరికి వచ్చారు. ఆయన తాను (తన అనుచర సమాజం కోసం) ఏమని ప్రార్థించారో జిబ్రయీల్‌కు చెప్పారు. వాస్తవానికి దేవునికి అంతా తెలుసు. అప్పుడు దేవుడు జిబ్రయీల్ దూతతో మళ్ళీ ఇలా అన్నాడు : "జిబ్రయీల్! ముహమ్మద్ దగ్గరికి వెళ్ళి, దేవుడు మిమ్మల్ని మీ అనుచర సమాజం విషయంలో సంతుష్ట పరుస్తాననీ, మిమ్మల్ని అయిష్టానికి గురిచేయనని మాటిస్తున్నాడని చెప్పు." *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

దైవప్రవక్తకు తన అనుచర సమాజం పట్ల ఎనలేని ప్రేమాభిమానాలుండేవి. తన అనుచర సమాజంలోని ప్రతి ఒక్కరికీ ప్రళయదినాన విముక్తి లభించాలని ఆయన పరితపించేవారు. మరోవైపు దేవునికి కూడా ముహమ్మద్ (సల్లం) పట్ల ప్రత్యేకమైన గౌరవం, అభిమానం ఉంది. ప్రళయదినాన దేవుని కారుణ్యం, దైవప్రవక్త ప్రేమాభిమానాలు తోడయినప్పుడు ముహమ్మద్ (సల్లం) అనుచర సమాజానికి ఎంతో మేలు కలుగుతుంది. ఎంతోమంది విశ్వాసుల విముక్తికి, స్వర్గప్రవేశానికి అది దోహదం చేస్తుంది.

٤٢٧ ـ وعن مُعاذِ بنِ جبلٍ رضي الله عنه، قال: كُنتُ رِدفَ النبيِّ ﷺ على حِمارٍ فقال: «يا مُعاذُ! هل تدري ما حقُّ اللهِ على

427. హజ్రత్ ముఆజ్ (రజి) కథనం : ఒకసారి నేను దైవప్రవక్త గాడిదపై ఆయన వెనుక కూర్చొని ఉండగా ఆయన నన్ను పిలిచి, "ముఆజ్! దేవునికి తన దాసులపై, దాసులకు దేవునిపై

عِبَادِهِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ؟» قلت: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: «فَإِنَّ حَقَّ اللهِ عَلَى العِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ، وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَحَقَّ العِبَادِ عَلَى اللهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً»، فقلتُ: يا رسولَ اللهِ! أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قال: «لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا» متفقٌ عليه.

ఉన్న హక్కులేమిటో నీకేమయినా తెలుసా?" అని అడిగారు. "దేవునికి, దైవప్రవక్తకే బాగా తెలుసు" అని అన్నాను నేను. అప్పుడాయన, "దైవానికి దాసులపై వున్న హక్కు ఏమిటంటే, దాసులు ఆయన్ని మాత్రమే ఆరాధిం చాలి. ఆయనకు మరెవరినీ సాటి కల్పించకూడదు. అలాగే దేవుడు కూడా తనకు ఇతరుల్ని సాటి కల్పించని దాసుల్ని శిక్షించకుండా ఉండాలి. ఇది దాసుల హక్కు" అని వివరించారు.

అప్పుడు నేను, "దైవప్రవక్తా! నేనీ శుభ వార్త ప్రజలకు తెలియజేయనా?" అని అడిగాను. అందుకాయన "వద్దు, నువ్వీ శుభవార్తను వారికి తెలియజేస్తే, ఇక వారు (ఆచరణలు మానుకొని) దీనిమీదే ఆధారపడి పోతారు" అని హెచ్చరిం చారు. *(బుఖారీ - ముస్లిం)*

(సహీహ్ బుఖారీలో తౌహీద్ ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

సామాన్య ప్రజలు ఈ హదీసును చూసి ఒక్క 'షిర్క్' (బహుదైవారాధన) మినహా ఇతర ఏ పాపాలు చేసినా దేవుడు శిక్షించడని అపార్థం చేసుకునే అవకాశముంది. అందుకే దైవప్రవక్త ఈ విషయం సామాన్య ప్రజలకు తెలియజేయవద్దని ముఆజ్ (రజి)ని వారించారు. లేకపోతే ప్రజలు ఈ హదీసుమీదే ఆధారపడిపోయి ఆచరణకు దూరమయిపోయే ప్రమాదముంది. మనిషి దేవుడు తప్ప వేరొక ఆరాధ్యుడు లేడనీ, ముహమ్మద్ (సల్లం) దైవప్రవక్త అని సాక్ష్యం పలికి బహుదైవారాధనకు ఒడిగట్టకుండా ఉంటే అతనికి శాశ్వత నరకయాతన శిక్ష తప్పుతుందన్న మాట వాస్తవమే! అంతిమంగా అతనికి తప్పకుండా స్వర్గం లభిస్తుంది. కాని కొందరు అజ్ఞానులు విశ్వాసి ఎన్ని పాపాలు చేసినా అసలు అతన్ని శిక్షించడమే జరగదనీ, నికార్సయిన విశ్వాసులతో పాటు ప్రారంభంలోనే అతను కూడా స్వర్గంలో ప్రవేశిస్తాడని తలపోస్తుంటారు. ఇతర ఆధారాల ద్వారా ఈ భావన సరైనది కాదని తెలుస్తోంది. మొత్తానికి ఈ హదీసులో విశ్వాసికి నరకశిక్ష ఉండదంటే అర్థం, శాశ్వతనరక శిక్ష తప్పుతుందనేగాని అసలు శిక్షే ఉండదని మాత్రం కాదు.

428. హజ్రత్ బరా బిన్ ఆజిబ్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు : సమాధిలో ముస్లింను (అతని విశ్వాసం గురించి) ప్రశ్నించి నప్పుడు అతను అల్లాహ్ తప్ప నిజమైన ఆరాధ్యదేవుడు మరెవ్వడూ లేడనీ, ముహమ్మద్ (సల్లం) దైవప్రవక్త అని సాక్ష్యం పలుకుతాడు. దివ్య ఖుర్ఆన్ లోని "విశ్వాసులకు దేవుడు ఒక స్థిరమైన వాక్కు ద్వారా ఇహపరాల్లోనూ నిలకడను ప్రసాదిస్తాడు" (ఇబ్రాహీం : 27) అనే దైవసూక్తి చెప్పేది కూడా ఇదే!

(బుఖారీ - ముస్లిం)

٤٢٨ ـ وعن البَرَاءِ بن عازبٍ رضي الله عنهما عن النبيِّ ﷺ، قال: «المُسْلِمُ إذَا سُئِلَ في القَبْرِ يَشْهَدُ أنْ لا إلٰهَ إلَّا الله، وَأنَّ مُحَمَّداً رسولُ الله، فذلك قولُه تعالى: ﴿يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ٢٧]» متفقٌ عليه.

(సహీహ్ బుఖారీలోని ఇబ్రాహీం సూరా వ్యాఖ్యానం, సహీహ్ ముస్లింలోని స్వర్గసుఖాల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

పైన పేర్కొనబడిన దివ్య ఖుర్ఆన్ సూక్తికి ఈ హదీసు ఒక వివరణ లాంటిది. మరణించిన వ్యక్తిని సమాధిలో పూడ్చిపెట్టిన తరువాత అతని దగ్గరకు ఇద్దరు దైవదూతలు వచ్చి అతని విశ్వాసం గురించి ప్రశ్నిస్తారు. మానవుల్లో ప్రతి ఒక్కరినీ ఈ విధంగా ప్రశ్నించటం జరుగుతుంది. అలాంటి సందర్భంలో విశ్వాసులకు దేవుడు ప్రత్యేకమైన బలిమిని ప్రసాదిస్తాడు. దాని ఆధారంగా వారు సరైన జవాబు చెప్పగల్గుతారు.

429. హజ్రత్ అనస్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా తెలియజేశారు: అవిశ్వాసి ఏదయినా సత్కార్యం చేస్తే ఇహలోకంలోనే అతనికి ఏదో ఒకవిధంగా దాని ప్రతిఫలాన్ని తినిపించటం జరుగుతుంది. (పరలోకంలో దానికి ఎలాంటి ప్రతిఫలం మిగిలి ఉండదు). కాని అదే విశ్వాసి (ఏదయినా సత్కార్యం చేస్తే) దేవుడు అతని సత్కా

٤٢٩ ـ وعن أنسٍ رضي الله عنه عن رسولِ الله ﷺ قال: «إنَّ الكافِرَ إذا عَمِلَ حَسَنَةً، أُطعِمَ بِهَا طُعمَةً مِنَ الدُّنيَا، وَأَمَّا المُؤْمِنُ، فَإنَّ اللهَ تَعَالَى يَدَّخِرُ لَهُ حَسَنَاتِهِ فِي الآخِرَةِ، وَيُعْقِبُهُ رِزقاً في الدُّنيَا عَلى طَاعَتِهِ». وفي روايةٍ: «إنَّ الله لا يَظْلِمُ مُؤْمِناً حَسَنَةً يُعطَى بِهَا فِي الدُّنيَا، وَيُجزَى

ర్యాలను పరలోకం కోసం నిక్షేపంగా ఉంచుతాడు. (అంతేకాదు) అతని విధేయత మూలంగా ఇహలోకంలోనూ అతనికి ఉపాధిని ప్రసాదిస్తాడు.

వేరొక ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది : దేవుడు ఏ విశ్వాసికీ అతని సత్కార్యాల విషయంలో అన్యాయం చెయ్యడు. ఇహలోకంలోనూ, పరలోకంలోనూ అతనికి అతను చేసిన సత్కార్యానికి బదులుగా ప్రతిఫలం లభిస్తుంది. కాని అవిశ్వాసి మాత్రం దేవుని కోసం చేసే సత్కార్యాల ప్రతిఫలాన్ని ఇహలోకంలోనే పొందుతాడు. ఆఖరికి పరలోకానికి వచ్చి నప్పుడు ప్రతిఫలం పొందగలిగే సత్కార్య మేదీ అతని దగ్గర మిగిలుండదు.

(ముస్లిం)

(సహీహ్ ముస్లింలోని ప్రళయ వర్ణన ప్రకరణం)

بِهَا في الآخِرَةِ، وَأَمَّا الكَافِرُ، فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ لِلهِ تعالى في الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا أَفضَى إلى الآخِرَةِ، لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا» رواه مسلم.

ముఖ్యాంశాలు

ప్రపంచంలో అవిశ్వాసులు కూడా ఎన్నో ప్రజోపయోగ కార్యాలు చేస్తుంటారు. కాని సిరిసంపదల రూపేణాగాని, గౌరవమర్యాదల రూపేణాగాని ఇహలోకంలోనే దేవుడు వారికి దాని ప్రతిఫలాన్ని ప్రసాదిస్తాడు. పరలోకంలో వారికోసం ఎలాంటి పుణ్యాన్ని మిగిల్చి ఉంచడు. ఎందుకంటే పరలోకంలో పుణ్యం పొందటానికి మనిషి తప్పకుండా దేవుణ్ణి, సత్యధర్మాన్ని విశ్వసించే వాడయి ఉండాలి. ఆ విశ్వాసం లేనివారు పరలోక పుణ్యానికి నోచుకోలేరు. ఆచరణ దైవసన్నిధిలో స్వీకృతిని పొందాలంటే దానికి విశ్వాస బలం తోడు కావాలి.

430. హజ్రత్ జాబిర్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు: ఐదు పూటలా నమాజ్ (చేయటం) మీ వాకిలిముందు నుంచి నిండుగా ప్రవహిస్తున్న కాలువలో రోజుకి ఐదుసార్లు స్నానం చేయటంతో సమానం. (ముస్లిం)

٤٣٠ ـ وعن جابرٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله ﷺ: «مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الخَمْسِ كَمَثَلِ نَهرٍ جَارٍ غَمْرٍ عَلى بَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ» رواه مسلم. «الغَمْرُ»: الكَثِيرُ.

అల్ గమ్ర్ అంటే నిండుగా, అధికంగా అని అర్థం.

(సహీహ్ ముస్లింలోని మస్జిదుల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ప్రతిరోజూ ఐదుపూటల నమాజ్ చేస్తే, దానివల్ల కలిగే ప్రయోజనం ఏమిటో ఈ హదీసులో వివరించటం జరిగింది. రోజూ ఐదుసార్లు స్నానం చేసే మనిషి శరీరంపై మురికి మాలిన్యాలు ఉండనట్లే ఐదుపూటల నమాజ్ చేస్తే చిన్నాచితకా పాపాలన్నీ సమసిపోతాయి. దేవుణ్ణి క్షమాభిక్ష కోరుకుంటే పెద్ద పాపాలు కూడా క్షమించబడతాయి. సాధారణంగా ఐదు పూటలా నమాజ్ చేసే వ్యక్తి ఘోరపాపాలకు పాల్పడడు. ఎప్పుడైనా పొరపాటున తన వల్ల పెద్ద పాపమేదయినా జరిగిపోయినా వెంటనే పశ్చాత్తాప భావంతో కుమిలిపోతూ దైవాన్ని క్షమాభిక్షపెట్టమని ప్రార్థిస్తాడు. ఆ విధంగా ఐదుపూటలా నమాజ్ పాటించేవ్యక్తి పాపాల నుండి ప్రక్షాళనం పొందుతాడు.

٤٣١ - وعن ابن عباس رضي الله عنهما، قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلاً لَا يُشْرِكُونَ بِاللهِ شَيْئاً إِلَّا شَفَّعَهُمُ اللهُ فِيهِ» رواه مسلم.

431. దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచిస్తుండగా తాను విన్నానని హజ్రత్ ఇబ్నె అబ్బాస్ (రజి) తెలియజేశారు : మరణించిన ఒక ముస్లిం వ్యక్తి జనాజా నమాజ్‌లో అల్లాహ్‌కు ఇతర దేవుళ్ళను సాటికల్పించకుండా ఉండే నలభైమంది జనం గనక పాల్గొంటే దేవుడు అతని విషయంలో వారు చేసే సిఫారసును తప్పకుండా అంగీకరిస్తాడు. *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని జానాయెజ్ ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. ఎవరి జనాజా నమాజ్‌లోనయినా నలభైమంది ఏకేశ్వరోపాసకులు హాజరై మరణించిన వ్యక్తి మన్నింపు కోసం ప్రార్థిస్తే దేవుడు తప్పకుండా వారి ప్రార్థనను స్వీకరిస్తాడు. ఇక్కడ సిఫారసును అంగీకరించటమంటే భావం ఇదే! మరోవైపు మృతుడు కూడా సిఫారసు అంగీకరించబడటానికి అర్హుడయి ఉండాలన్న విషయాన్ని మాత్రం మరువరాదు.
2. జనాజా నమాజ్‌లో ఏకేశ్వరోపాసకులు ఎంత ఎక్కువమంది హాజరైతే మరణించిన వ్యక్తికి అంత మంచిదని పై హదీసుద్వారా బోధపడుతోంది.

٤٣٢ ـ وعن ابنِ مسعودٍ رضي اللهُ عنه قال: كُنَّا مَعَ رسولِ اللهِ ﷺ في قُبَّةٍ نَحواً مِنْ أَرْبعينَ، فقال: «أَتَرضَونَ أَنْ تَكُونُوا رُبُعَ أَهْلِ الجَنَّةِ؟» قُلْنَا: نَعَمْ، قال: «أَتَرضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الجَنَّةِ؟» قُلْنَا: نَعَم، قال: «وَالَّذي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! إِنِّي لأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا نِصْفَ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَذَلِكَ أَنَّ الجَنَّةَ لا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ، وَمَا أَنْتُمْ في أَهْلِ الشِّرْكِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ البَيْضَاءِ في جِلْدِ الثَّوْرِ الأَسْوَدِ، أَوْ كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ في جِلْدِ الثَّوْرِ الأَحْمَرِ» متفقٌ عليه.

432. హజ్రత్ ఇబ్నె మస్‌వూద్ (రజి) కథనం : ఒకసారి మేము దాదాపు నలభై మంది (సహచరులం) దైవప్రవక్తతో పాటు ఓ గుడారంలో ఉన్నాము. ఆ సందర్భంలో దైవప్రవక్త (స) మాతో మాట్లాడుతూ, "మొత్తం స్వర్గవాసుల్లో మీరు నాల్గోవంతు సంఖ్యలో ఉంటారంటే అది మీకు సంతోషకరమేనా?" అని అడిగారు. దానికి మేము 'సంతోష కరమే' అని సమాధానమిచ్చాం. తిరిగి ఆయన "మరి మీరు స్వర్గవాసుల్లో మూడోవంతు సంఖ్యలో ఉంటారంటే అది మీకు సంతోషకరమేనా?" అని అడిగారు. దానికి 'సంతోషకరమే' అని అన్నాం. ఆ తరువాత ఆయన, "మరి స్వర్గంలో సగం మంది మీరే ఉంటారంటే అది మీకు సంతోషకరమేనా" అని మళ్ళీ అడిగారు. మేము 'సంతోషకరమే!' అని అన్నాం.

అప్పుడాయన ఇలా తెలియజేశారు : ఎవరి గుప్పెట్లోనయితే ముహమ్మద్ ప్రాణముందో ఆయన సాక్షిగా చెబుతున్నాను. మొత్తం స్వర్గవాసుల్లో సగం మంది మీరే ఉంటారని నేను ఆశిస్తున్నాను. ఎందుకంటే (దైవాజ్ఞల్ని) శిరసావహించినవాడే స్వర్గంలో ప్రవేశిస్తాడు. బహుదైవారాధకులతో పోల్చుకుంటే మీ సంఖ్య నల్లెద్దు చర్మంపై తెల్లవెంట్రుకలా లేదా ఎర్రెద్దు చర్మంపై నల్ల వెంట్రుకలా ఉంటుంది. (బుఖారీ - ముస్లిం)

(సహీహ్ బుఖారీలోని ప్రేమైక వచనాల ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని విశ్వాస ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. బహుదైవారాధకులకు భిన్నంగా విశ్వాసులు అత్యల్ప సంఖ్యలో ఉంటారని ఈ హదీసు ద్వారా అవగతమవుతోంది. దివ్య ఖుర్‌ఆన్ కూడా ఈ విషయాన్ని స్పష్టం చేసింది.
2. రెండో విషయం ఏమిటంటే స్వర్గంలో ముహమ్మద్ అనుచర సమాజంలోని విశ్వాసులు అత్యధిక సంఖ్యలో దాదాపు సగం మంది ఉంటారు. ఇది ముహమ్మద్ (స) అనుచర సమాజానికి ఎంతో గొప్ప శుభవార్త!

٤٣٣ ـ وعن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه، قال: قال رسولُ اللهِ ﷺ: «إذا كانَ يَوْمُ القِيامَةِ دَفعَ اللهُ إلى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُودِيّاً أَوْ نَصرانِيّاً فَيقُولُ: هٰذا فِكاكُكَ مِنَ النَّارِ». وفي روايةٍ عنهُ عنِ النبيِّ ﷺ قال: «يَجيءُ يَوْمَ القِيامَةِ نَاسٌ مِنَ المُسْلِمينَ بِذُنُوبٍ أَمْثَالِ الجِبَالِ يَغفِرُهَا اللهُ لَهُم» رواه مسلم.. قوله: «دَفعَ إلى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُودِيّاً أَوْ نَصْرانِيّاً فَيقُولُ: هٰذا فِكَاكُكَ مِنَ النَّارِ» مَعْنَاهُ مَا جَاءَ في حديث أبي هريرة رضي اللهُ عنهُ: «لِكُلِّ أَحَدٍ مَنْزِلٌ في الجَنَّةِ، وَمَنْزِلٌ في النَّارِ، فَالمُؤْمِنُ إذا دَخَلَ الجَنَّةَ خَلَفَهُ الكَافِرُ في النَّارِ، لأَنَّهُ

433. హ్జ్రత్ అబూ మూసా అష్‌అరీ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రబోధించారు : ప్రళయ దినాన దేవుడు ప్రతి ముస్లింకు ఒక యూదుణ్ణిగానీ, క్రైస్తవుణ్ణిగాని ఇచ్చి, “ఇతను నీ నరక శిక్షకు పరిహారంగా పనికొస్తాడు’ అని అంటాడు.

వేరొక ఉల్లేఖనంలో అబూ మూసా (రజి) గారే చేసిన కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా తెలియజేశారు: ప్రళయ దినాన కొంతమంది ముస్లింలు కొండల మాదిరి పాపాలను వెంటబెట్టుకొని వస్తారు. దేవుడు వారిని (కూడా) క్షమిస్తాడు. *(ముస్లిం)*

‘దేవుడు ప్రతి ముస్లింకు ఒక యూదుణ్ణిగాని, క్రైస్తవుణ్ణిగాని అప్పగిస్తాడ’న్న మాటను అబూ హురైరా (రజి) ఉల్లేఖించిన వేరొక హదీసులోని విషయం విపులీకరిస్తోంది. ప్రతి మనిషికీ స్వర్గంలో ఒక స్థానం, నరకంలో ఒక స్థానం ఉంటుంది. ఒక విశ్వాసి స్వర్గానికి పోయినప్పుడు నరకంలో అతని స్థానాన్ని ఎవడో ఒక అవిశ్వాసి పూరించుకుంటాడు. అతని అవిశ్వాసం మూలంగానే అతనికా గతి పడుతుంది.

مُسْتَحِقٌّ لِـذٰلِـكَ بِكُفْـرِهِ». وَمَعْنَـى «فِكَاكُكَ»: أَنَّكَ كُنْتَ مُعَرَّضاً لِدُخُولِ النَّارِ، وَهٰذَا فِكَاكُكَ؛ لِأَنَّ اللهَ تعالى قَدَّرَ لِلنَّارِ عَدَداً يَمْلَؤُهَا، فَإِذَا دَخَلَهَا الكُفَّارُ بِذُنُوبِهِمْ وَكُفْرِهِمْ، صَارُوا فِي مَعْنَى الفِكَاكِ لِلْمُسْلِمِينَ، والله أعلم.

'ఇతను నీ నరకశిక్షకు పరిహారమంటే' వాస్తవానికి నీవు నరకానికి పోవలసిన వాడివి. కాని ఈ అవిశ్వాసి నీ నరక శిక్షకు పరిహారమయ్యాడని అర్థం. దేవుడు నరకాన్ని ఓ నిర్ణీత సంఖ్యలో (అవిశ్వాసులతో) నింపాలని నిర్ణయించాడు. కాబట్టి అవిశ్వాసులు తమ అవిశ్వాస వైఖరి, తాము చేసుకున్న పాపాల మూలంగా నరకంలో ప్రవేశించినప్పటికీ వారు ముస్లింల పాలిట పరిహారంగా పరిగణించ బడతారు. వాస్తవం దేవునికే బాగా తెలుసు.

(సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

٤٣٤ ـ وعن ابنِ عمرَ رضيَ الله عنهما قال: سمِعْتُ رسولَ اللهِ ﷺ يقول: «يُدْنَى المُؤْمِنُ يَوْمَ القِيَامَةِ مِنْ رَبِّهِ حَتَّى يَضَعَ كَنَفَهُ عَلَيْهِ، فَيُقَرِّرُهُ بِذُنُوبِهِ، فيقولُ: أَتعرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتعرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فيقول: رَبِّ أَعْرِفُ، قال: فَإِنِّي قَدْ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ اليَوْمَ،

434. దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రబోధిస్తుండగా తాను విన్నానని హజ్రత్ ఇబ్నె ఉమర్ (రజి) తెలియజేశారు : విశ్వాసి ప్రళయదినాన తన ప్రభువుకు దగ్గరవుతాడు. ఆయన అతన్ని తన కారుణ్య ఛాయల్లోకి తీసుకుంటాడు. ఆ తరువాత అతను తన పాపాలను ఒప్పుకునేలా చేస్తాడు. "ఫలానా నేరంతో నీకు సంబంధముంది కదూ! నువ్వు ఫలానా పాపం చేశావు కదూ!" అని అడుగుతాడు. దానికి విశ్వాసి "చేశాను ప్రభూ!" అని ఒప్పుకుంటాడు. అప్పుడు దేవుడు, "ప్రపంచంలో నీ పాపాలను (ప్రజల ముందు బహిర్గతం కాకుండా) దాచి ఉంచాను. మళ్ళీ ఈ రోజు వాటిని (కూడా) క్షమిస్తున్నాను" అని అంటాడు. ఆ తరువాత (దుష్కర్మలు క్షమించ

బడగా మిగిలిన) సత్కర్మల పత్రం అతనికి ఇవ్వబడుతుంది.

(బుఖారీ - ముస్లిం)

فَيُعطَى صَحِيفَةَ حَسَنَاتِهِ» متفقٌ عليه.

(సహీహ్ బుఖారీలోని హూద్ సూరా వ్యాఖ్యానం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

ప్రళయదినాన దేవుడు తానుకోరిన విశ్వాసుల పట్ల ప్రత్యేక వ్యవహారం చేస్తాడనీ, వారి పాపాలను ముందుగానే క్షమించి స్వర్గంలో ప్రవేశింపజేస్తాడనటానికి ఈ హదీసు ప్రబల తార్కాణం.

435. హజ్రత్ ఇబ్నె మస్వూద్ (రజి) కథనం : ఒక వ్యక్తి ఓ స్త్రీని ముద్దాడాడు. కాని తరువాత (పాపభీతితో) దైవప్రవక్త దగ్గరికి వచ్చి, తన తప్పుని ఒప్పుకున్నాడు. ఆ సందర్భంగా దేవుడు (దివ్య ఖుర్‌ఆన్‌లోని) ఈ సూక్తిని అవతరింపజేశాడు. "నమాజును స్థాపించు - పగలు రెండు సంధ్యావేళల్లోనూ, కొంత రాత్రి గడిచిన తరువాతనూ. నిస్సందేహంగా సత్కర్మలు, దుష్కర్మల్ని దూరం చేస్తాయి." (హూద్ : 114) "ఈ ఆదేశం నాకొక్కడికేనా దైవప్రవక్తా!" అని అడిగాడా వ్యక్తి. దానికి సమాధానంగా "(లేదు). నా అనుచర సమాజంలోని వారందరికీ" అని అన్నారు దైవప్రవక్త (సల్లం). (బుఖారీ - ముస్లిం)

٤٣٥ - وعن ابنِ مسعودٍ، رضي الله عنه، أنَّ رَجُلاً أَصَابَ مِنِ امْرَأَةٍ قُبْلَةً، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ، فأخبرَه، فأنزل الله تعالى: ﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ﴾ [هود: ١١٤] فقال الرجل: أَلِي هذا يا رسولَ الله؟! قال: «لِجَمِيعِ أُمَّتِي كُلِّهِمْ» متفقٌ عليه.

(సహీహ్ బుఖారీలోని నమాజ్ వ్యవధుల ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. నమాజ్ చేయటం వల్ల చిన్న చిన్న పాపాలన్నీ క్షమించబడతాయి.
2. దివ్య ఖుర్‌ఆన్‌లోని సూక్తులు ఓ ప్రత్యేక సందర్భానికి సంబంధించి అవతరించినవే అయినప్పటికీ అవి అన్ని కాలాల్లోనూ, అందరికీ వర్తిస్తాయి.

436. హజ్రత్ అనస్ (రజి) కథనం : ఒక వ్యక్తి దైవప్రవక్త (స) దగ్గరికి వచ్చి, "దైవప్రవక్తా! నేను శిక్షార్హమైన తప్పు చేశాను. కాబట్టి నాకు శిక్ష విధించండి" అని విన్నవించుకున్నాడు. అంతలోనే నమాజ్‌కు వేళ అయింది. ఆ వ్యక్తి (కూడా) దైవప్రవక్తతో పాటు నమాజ్ చేశాడు. నమాజ్ ముగించుకున్న తరువాత "దైవప్రవక్తా! నేను శిక్షార్హమైన తప్పు చేశాను. కాబట్టి నాకు శిక్ష విధించండి" అని మళ్ళీ విన్నవించుకున్నాడా వ్యక్తి. దానికి ఆయన "నువ్వు మాతో పాటు నమాజ్ చేశావు కదూ!" అని అడిగారు. ఆ వ్యక్తి చేశానన్నాడు. "మరయితే నీ తప్పు క్షమించబడింది" అని అన్నారు దైవప్రవక్త (సల్లం).

(బుఖారీ - ముస్లిం)

హదీసులోని 'అసబ్‌తు హద్దన్' అనే పదానికి నా వల్ల శిక్షార్హమైన పాపం జరిగిపోయిందని అర్థం. అయితే ఇక్కడ దాని భావం వ్యభిచారం, మద్యపానం లాంటి నేరాలకు విధించే షరీఅత్ పరమైన శిక్ష అని ఎంతమాత్రం కాదు. ఎందుకంటే అటువంటి పెద్ద నేరాలకు విధించే శిక్షలు నమాజ్ చేసినంత మాత్రాన తప్పవు. ఆఖరికి రాజ్యాధి నేతకు కూడా ఆ శిక్షను తొలగించే అధికారం లేదు.

٤٣٦ ـ وعن أنسٍ، رضي الله عنه، قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى النبيِّ ﷺ فقال: يا رسولَ اللهِ! أَصَبْتُ حدّاً، فَأَقِمْهُ عَلَيَّ، وَحَضَرَتِ الصَّلاةُ، فَصَلَّى مَعَ رسولِ اللهِ ﷺ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلاةَ قال: يا رسولَ اللهِ! إنِّي أَصَبْتُ حدّاً، فَأَقِمْ فِيَّ كتَابَ اللهِ. قال: «هَلْ حضَرْتَ مَعَنَا الصَّلاةَ» قال: نَعم. قال: «قد غُفِرَ لَكَ» متفقٌ عليه. وقوله: «أَصَبْتُ حدّاً» معناه: مَعْصيَةً تُوجِبُ التَّعْزير، وَلَيْسَ الْمُرَادُ الحَدَّ الشَّرْعِيَّ الحَقِيقِيَّ كَحَدِّ الزِّنَا والخمر وَغَيْرِهِمَا، فإنَّ هٰذِهِ الحُدودَ لا تَسْقُطُ بِالصلاةِ، ولا يجوز لِلإمامِ تَرْكُهَا.

(సహీహ్ బుఖారీలోని 'పోరాటకుల' ప్రకరణం, సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

٤٣٧ـ وعنه قال: قال رسولُ الله ﷺ: «إنَّ الله لَيَرضَى عن العَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الأكلَةَ، فَيَحْمَدُهُ عليها، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ، فَيَحْمَدُهُ عليها» رواه مسلم. «الأَكْلَةُ»: بفتح الهمزة وهي المرة الواحدةُ مِنَ الأكلِ كَالْغَدوَةِ والْعَشْوَةِ، والله أعلم.

437. హజ్రత్ అనస్ (రజి) గారే చేసిన కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లం) ఇలా ప్రబోధించారు : దాసుడు అన్నం తిని లేదా నీళ్లు త్రాగి దేవునికి కృతజ్ఞతలు చెప్పుకుంటే దేవుడు ఎంతగానో సంతోషిస్తాడు.

ఒకసారి అన్నం తినటాన్ని 'అక్లా' అని అంటారు. ఉదా : ఉదయంగాని, సాయంత్రంగాని తీసుకునే ఆహారం.

(సహీహ్ ముస్లింలోని, దైవధ్యానం, ప్రార్థనల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

భోజనాదులు సేవించిన తరువాత 'అల్‌హమ్దు లిల్లాహ్' అంటూ దైవానికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోవాలి. సంప్రదాయ బద్ధమైన ప్రార్థన ఏదయినా చేసుకుంటే ఇంకా మంచిది. ఉదాహరణకు ఈ ప్రార్థన:

"అల్‌హమ్దు లిల్లాహిల్లజీ అత్‌అమ వ సఖా వ సవ్వగహూ వ జఅల లహూ మఖ్‌రజా."

(అల్లాహ్‌కు కృతజ్ఞతలు. ఆయన తినిపించాడు, త్రాపించాడు. తిన్న ఆహారం సయించేలా చేశాడు. దాని విసర్జనకు ఒక మార్గాన్ని కూడా ఏర్పాటు చేశాడు.) (అబూ దావూద్)

ఇదిగాక ఇంకా ఎన్నో ప్రార్థనలు ఉన్నాయి. వాటిలో ఏదయినా చదువుకోవచ్చు.

ఇకపోతే 'దైవకారుణ్యం పట్ల ఆశాభావం' అనే అధ్యాయం క్రింద అన్నపానీయాలకు సంబంధించిన హదీసుని ప్రస్తావించటంలోని ఔచిత్యం ఏమిటంటే మనిషి తిన్నప్పుడు, త్రాగినప్పుడు, లేచినప్పుడు, పడుకున్నప్పుడు సర్వావస్థల్లోనూ దైవాన్ని స్మరిస్తూ ఉండాలి. అప్పుడే దైవకారుణ్యం పట్ల ఆశాభావాన్ని కల్గివుండటానికి అర్థం ఉంటుంది. అలాగే; దైవం గనక తలచుకుంటే ఈ అనుగ్రహాలన్నింటినీ తిరిగి లాక్కోగలడనీ లేదా అనుగ్రహాలు పుష్కలంగా ఉన్నా మనిషికి వాటిని అనుభవించే భాగ్యం దక్కకుండా చేయవచ్చన్న సంగతిని మరువరాదు. దైవం ఈ దుస్థితి నుండి మనల్ని రక్షించుగాక!

٤٣٨ ـ وعن أبي موسى، رضي الله عنه عن النبيِّ ﷺ، قال: «إنَّ الله تعالى،

438. హజ్రత్ అబూ మూసా (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రబోధించారు: పగలు తప్పు చేసేవాడు పశ్చాత్తాపం చెందితే అతని పశ్చాత్తాపాన్ని అంగీకరించటానికి దేవుడు రాత్రి తన

يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنهارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيلِ حتى تَطْلُعَ الشمسُ مَنْ مَغْرِبِها» رواه مسلم.

చేయిని చాస్తాడు. రాత్రి తప్పు చేసిన వాడు పశ్చాత్తాపం చెందితే అతని పశ్చాత్తాపాన్ని అంగీకరించటానికి పగలు తన చేయిని చాస్తాడు. ఈ పరంపర సూర్యుడు పశ్చిమం నుండి ఉదయించే వరకు (అంటే ప్రళయం వరకు) కొనసాగుతూనే ఉంటుంది. *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని పశ్చాత్తాప ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

సాధారణంగా మనం ఏదైనా వస్తువు తీసుకోవాలనుకున్నప్పుడు చేతులు చాస్తాము, వద్దనుకుంటే చేతులు ముడుచుకుంటాము. ఇక్కడ కూడా దేవుడు చేయి చాపుతాడంటే ఆయన దాసుల పశ్చాత్తాపాల్ని స్వీకరిస్తాడనే అర్థం.

ఇకపోతే దేవుడు చేయి చాపే తీరుని మనం ఊహించలేము. ఆ స్థితిని మనం విశ్వంలోని ఇతర వస్తువులతో కూడా పోల్చలేము. అయితే దేవుని ఇతర గుణగణాల మాదిరిగానే దీనిని కూడా విశ్వసించటం విధి. మరో విషయం ఏమిటంటే దేవుడు తన దాసుల పశ్చాత్తాపాన్ని ప్రళయం రానంతవరకూ స్వీకరిస్తూనే ఉంటాడు. ప్రళయానికి ముందు సూర్యుడు పడమటి నుంచి ఉదయించగానే ఈ పరంపర ఆగిపోతుంది. ఇక ఆ తరువాత విశ్వసించినా, పశ్చాత్తాపపడినా ప్రయోజనం ఉండదు. కనుక పాపాలపై పశ్చాత్తాప పడటంలో ఆలస్యం చేయకూడదు. సమయం మించిపోకమునుపే బాధాతప్త హృదయంతో పశ్చాత్తాపం చెందాలి.

٤٣٩ ـ وعن أبي نَجيحٍ عَمرِو بنِ عَبَسَةَ ـ بفتح العين والباء ـ السُّلَمِيِّ، رضيَ اللهُ عنه، قال: كنتُ وَأَنا في الجاهِلِيَّةِ أَظُنُّ أَنَّ النَّاسَ على ضَلالَةٍ، وأَنَّهُمْ لَيْسُوا على شيءٍ، وَهُمْ يَعْبُدُونَ الأَوْثانَ، فَسَمِعْتُ بِرَجُلٍ بِمَكَّةَ يُخْبِرُ أخباراً، فَقَعَدْتُ على راحِلَتي، فقَدِمْتُ عَلَيْهِ، فإذا رسولُ اللهِ ﷺ، مُسْتَخْفِياً جُرَآءُ عليهِ قَوْمُهُ، فَتَلَطَّفْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَيْهِ

439. హజ్రత్ అబూ నజీహ్ అమ్ర్ బిన్ అబసా సులమీ (రజి) కథనం : (ఇస్లాంకు మునుపు) అజ్ఞాన కాలంలో నేను, ప్రజలు భ్రష్ట మార్గంలో నడుస్తున్నారని, వారు ఆచరిస్తున్నది (నిజ) ధర్మం కాదని అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి. ఆ కాలంలో ప్రజలు విగ్రహాలను ఆరాధించేవారు. ఇది ఇలా ఉండగా ఒకసారి నేను మక్కాలో ఎవరో వ్యక్తి (విగ్రహారాధనకు వ్యతిరేకంగా) మాట్లాడుతున్నాడని విన్నాను. ఆ వార్త

بِمَكَّةَ، فقلتُ له: ما أنتَ؟ قال: «أنَا نَبِيٌّ» قلتُ: وما نبيٌّ؟ قال: «أرْسَلَني اللهُ» قلتُ: وبأيِّ شيءٍ أرْسَلَكَ؟ قال: «أرْسَلَني بِصِلَةِ الأرْحامِ، وكَسْرِ الأوْثانِ، وَأنْ يُوَحَّدَ اللهُ لا يُشْرَكُ بِهِ شَيْءٌ» قلتُ: فَمَن مَعَكَ عَلَى هَذا؟ قال: «حُرٌّ وَعَبْدٌ» ومعهُ يَوْمَئِذٍ أبو بكرٍ وبلالٌ، رضي الله عنهما، قلت: إنِّي مُتَّبِعُكَ، قال: «إنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ ذلكَ يَوْمَكَ هٰذا؛ ألا تَرَى حالي وحالَ النَّاسِ؟ ولٰكِنِ ارْجِعْ إلى أهْلِكَ فإذا سَمِعْتَ بي قد ظَهَرْتُ فَأْتِني» قال: فَذَهَبْتُ إلى أهْلي، وَقَدِمَ رسولُ اللهِ ﷺ المَدِينَةَ، وكنتُ في أهْلي، فَجَعَلْتُ أتَخَبَّرُ الأخْبارَ، وَأسْألُ النَّاسَ حينَ قَدِمَ المدينةَ، حَتَّى قَدِمَ نَفَرٌ مِنْ أهْلِ المدينةِ، فقلتُ: مَا فَعَلَ هذا الرَّجُلُ

విని నేను నా వాహనంపై కూర్చొని ఆయన దగ్గరికి వెళ్ళాను. అక్కడికి వెళ్ళిన తర్వాత దైవప్రవక్త (స) తన ఉద్యమాన్ని రహస్యంగా నడుపుతున్నారని, ఆయన జాతివారు ఆయన్ని అణగద్రొక్కటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని తెలిసింది. అందుకని నేను కూడా రహస్యంగానే మక్కాలో దైవప్రవక్త (స) దగ్గరికి చేరుకున్నాను. (ఆ సందర్భంగా నేనాయన్ని కొన్ని ప్రశ్నలడిగాను.)

(ముందుగా) నేను "మీరెవరు?" అని అడిగాను. "దైవప్రవక్తను" అని ఆయన సమాధానమిచ్చారు. తరువాత నేను "దైవప్రవక్త అని ఎవరిని అంటారు" అని అడిగాను. "(దేవుని తరపునుండి పంపబడేవాడు) నన్ను దేవుడు పంపాడు" అని సమాధాన మిచ్చారాయన. "దేవుడు మిమ్మల్ని దేనికోసం పంపాడు" నేను మళ్ళీ అడిగాను. దానికి సమాధానంగా ఆయన "బంధువుల మధ్య సత్సంబంధాలు నెలకొల్పటానికి, విగ్రహాలను పగలగొట్టటానికి, ఒక్క అల్లాహ్‌యే పూజించబడటానికీ, (ప్రజలు) ఇతరుల్ని ఆయనకు సాటి కల్పించకుండా ఉండటానికి నేను పంపబడ్డాను" అని అన్నారు. "ఈ పనిలో మీకు తోడుగా ఎవరున్నారు?" అని అడిగాను. "ఒక స్వేచ్ఛాపరుడు, ఒక బానిస" అని అన్నారాయన. ఆ సమయంలో ఆయన

వెంట హజ్రత్ అబూబక్ర్ (రజి) మరియు బిలాల్ (రజి) ఉన్నారు.

ఆ తరువాత 'నేను కూడా తమరి బాటలో నడవాలనుకుంటున్నాను' అని అన్నాను. ప్రస్తుతం నువ్వు ఆ పని చేయలేవు. నాకూ - ప్రజలకూ మధ్య ఏర్పడిన ఘర్షణాత్మకమైన పరిస్థితుల్ని నువ్వు చూస్తున్నావుగా? కనుక ప్రస్తుతం నీవు ఇంటికి వెళ్ళిపో. నేను (అవిశ్వాసులపై) విజయం సాధించానని తెలుసుకున్నప్పుడు తిరిగి నా దగ్గరికి రా" అని చెప్పి పంపించారు దైవప్రవక్త (స).

నేను ఇంటికి తిరిగొచ్చేశాను. కొంత కాలానికి దైవప్రవక్త (మక్కా వదలిపెట్టి) మదీనాకు వెళ్ళిపోయారు. ఆ సమయంలో నేను ఇంటిదగ్గరే ఉన్నాను. దైవప్రవక్త (స) గురించి సమాచారం తెలుసుకోవటం ప్రారంభించాను. ఆయన మదీనా వెళ్ళిపోయిన తరువాత నేనాయన్ని గురించి ప్రజలను అడిగి తెలుసుకునేవాణ్ణి. ఆ కాలంలోనే మదీనావాసుల బృందం ఒకటి ఇటు రావటం జరిగింది. నేను వాళ్ళను "మక్కా నుండి మదీనాకు వచ్చినాయన ఎలాగున్నారు?" అని అడిగాను. దానికి వారు , "ఆయన్ని విశ్వసించేవారి సంఖ్య విపరీతంగా పెరిగిపోతోంది. ఆయన తెగవారే ఆయన్ని హతమార్చటానికి

الذي قدِم المدينةَ؟ فقالوا: النَّاسُ إليهِ سِرَاعٌ وَقَدْ أَرَادَ قَوْمُه قَتْلَهُ، فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا ذلِكَ، فَقَدِمتُ المدينَةَ، فَدَخَلتُ عليهِ، فقلتُ: يا رسولَ اللهِ! أتعرِفُني؟ قال: «نعم أنتَ الَّذي لَقِيتَني بِمكةَ» قال: فقلتُ: يا رسولَ الله! أَخبِرني عمَّا علَّمَكَ اللهُ وَأَجْهَلُهُ، أخبِرني عَنِ الصَّلاةِ؟ قال: «صَلِّ صَلاةَ الصُّبحِ، ثُمَّ اقْصُرْ عَنِ الصَّلاةِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ قِيدَ رُمْحٍ، فَإِنَّها تَطْلُعُ حِينَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ، وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لها الكُفَّارُ، ثُمَّ صَلِّ، فَإِنَّ الصَّلاةَ مشهودةٌ مَحْضُورَةٌ حتى يستَقِلَّ الظِّلُّ بالرُّمحِ، ثُمَّ اقْصُر عن الصَّلاةِ، فإنه حينئذٍ تُسْجَرُ جَهَنَّمُ، فإذا أقبل الفَيْءُ فصَلِّ، فإنَّ الصَّلاةَ مَشهودةٌ مَحضورةٌ حتى

ప్రయత్నించారు కానీ హతమార్చలేక పోయారు" అని చెప్పారు.

ఈ వార్త విని నేను మదీనాకు ప్రయాణ మయ్యాను. ఆయన దగ్గరికి వెళ్ళి "దైవప్రవక్తా! నన్ను గుర్తుపట్టారా?" అని అడిగాను. అందుకాయన, "గుర్తు పట్టాను, నువ్వు నన్ను మక్కాలో కలుసు కున్నావు కదూ!" అని అన్నారు. అప్పుడు నేనాయనతో "దైవప్రవక్తా! నాకు తెలియని విషయాలేవయినా దేవుడు మీకు నేర్పి ఉంటే అవి నాక్కూడా నేర్పిం చండి. నాకు నమాజ్ గురించి బోధిం చండి" అని విన్నవించుకున్నాను. ఆ సందర్భంగా ఆయన నాకు ఈ విధంగా బోధించారు:

"నువ్వు ఉదయం (ఫజ్ర్) నమాజ్ చెయ్యి. ఆ తరువాత సూర్యుడు ఒక ఈటె అంత పైకి ఎక్కేదాకా నమాజ్ చేయకుండా ఉండు. ఎందుకంటే సూర్యుడు ఉదయించేటప్పుడు షైతాన్ యొక్క రెండు కొమ్ముల మధ్యనుండి ఉదయిస్తాడు. ఆ సమయంలో అవి శ్వాసులు సూర్యునికి సాష్టాంగప్రణామం చేస్తారు. దాని తరువాత నుంచి నువ్వు వస్తువు నీడ (తగ్గుతూ) ఈటె అంత అయిపోయే వరకూ నమాజ్ చెయ్యి (ఈ సమయంలో సూర్యుడు నడినెత్తిమీది నుంచి క్రిందికి దిగుతుంటాడు. నమాజ్ చేస్తున్నప్పుడు దైవదూతలు సాక్ష్యం

تُصَلِّيَ العصرَ، ثم اقْصُرْ عن الصلاةِ حتى تَغْرُبَ الشمسُ، فإنها تَغْرُبُ بين قَرنَي شيطانٍ، وحينئذٍ يسجدُ لها الكُفَّارُ» قال: فقلتُ: يا نَبِيَّ الله! فالوضوءُ حدِّثني عنه؟ فقال: «ما مِنْكُمْ رجُلٌ يُقَرِّبُ وَضُوءَهُ، فَيَتَمَضْمَضُ ويَسْتَنْشِقُ فَيَنْتَثِرُ، إلَّا خَرَّتْ خطايَا وجهه وفيهِ وخياشِيمِهِ، ثم إذا غَسَلَ وجهَهُ كما أَمَرَهُ اللهُ، إلَّا خرّت خطايا وجهِهِ مِنْ أَطرافِ لحيَتِهِ مع الماءِ، ثم يغسِل يديه إلى المِرفَقَيْنِ، إلَّا خرّت خطايا يديه من أنامِلِه مع الماءِ، ثم يَمسحُ رَأسَهُ، إلَّا خَرَّتْ خَطَايَا رَأسِهِ من أطرافِ شَعْرِهِ مع الماء، ثُمَّ

يَغْسِلُ قَدَمَيْهِ إلى الكَعْبَيْنِ، إلا خَرَّتْ خطايا رِجْلَيهِ من أناملِهِ مع الماءِ، فإن هو قامَ فصلَّى، فحمِدَ الله تعالى، وأثنى عليهِ وَمَجَّدَهُ بالذي هو له أهلٌ، وفرَّغَ قلبه لله تعالى، إلَّا انصَرَفَ من خطيئتِهِ كهَيْئتِهِ يومَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». فحدّثَ عَمرُو بن عَبَسَةَ بهذا الحديثِ أَبَا أُمَامَةَ صاحِبَ رسولِ الله ﷺ فقال له أبو أُمَامَة: يا عَمْرُو بنَ عَبَسَةَ! انظُرْ ما تقولُ! في مقامٍ وَاحِدٍ يعطى هذا الرَّجُلُ؟ فَقال عَمرٌو: يا أبَا أُمامة! لقد كبرَتْ سِنِّي، ورَقَّ عظمِي، وَاقترَبَ أجلي، وما بِيْ حَاجَةٌ أنْ أكذِبَ على اللهِ تعالى، ولا على رسولِ اللهِ ﷺ، لو لم أسْمَعْهُ مِن رسولِ الله ﷺ إلَّا مَرَّةً أوْ مَرَّتَيْنِ أو ثلاثاً - حتَّى عَدَّ سبعَ مَرَّاتٍ - مَا حَدَّثْتُ أبداً بهِ، ولكنِّي سمِعتُهُ أكثر من ذلك. رواه مسلم. قوله:

పలకటానికి, పుణ్యాలను నమోదు చేసుకోవటానికి హాజరవుతుంటారు. సూర్యుడు నడినెత్తి నుండి వాలుతున్నప్పుడు నమాజ్ చెయ్యకు. ఆ సమయంలో నరకాగ్నిని రగిలించటం జరుగుతుంది. ఆ తరువాత నీడ పెరుగుతున్నప్పుడు (జుహ్ర్ వేళ మొదలవుతుంది. అప్పుడు) నువ్వు నమాజ్ చెయ్యి, నమాజ్‌కు సాక్ష్యం పలకటానికి (పుణ్యాలు నమోదు చేయుటానికి) దైవదూతలు హాజరవుతూ ఉంటారు. ఆ తరువాత అస్ర్ నమాజ్ చెయ్యి. అస్ర్ నమాజ్ అనంతరం సూర్యుడు అస్తమించేవరకూ (ఎలాంటి) నమాజ్ చేయరాదు. ఎందుకంటే సూర్యుడు షైతాన్ యొక్క రెండు కొమ్ముల మధ్య నుంచి అస్తమిస్తూ ఉంటాడు. ఆ సమయంలో అవిశ్వాసులు సూర్యునికి సాష్టాంగ ప్రణామం చేస్తుంటారు.''

తరువాత నేను ''దైవప్రవక్తా! నాకు వుజూ గురించి బోధించండి'' అని అడిగాను. అప్పుడాయన వుజూ గురించి ఈ విధంగా బోధించారు. ''మీలో ఎవరైనా వుజూ చేస్తున్నప్పుడు (చేతులు కడుక్కున్న తరువాత) పుక్కిలించాలి. ఆ తరువాత ముక్కులోకి నీళ్లు ఎక్కించి ముక్కుని శుభ్రంగా కడుక్కోవాలి. అలా చేసినప్పుడు అతని ముఖం, నోరు, ముక్కు వల్ల జరిగిన తప్పులన్నీ రాలి

పోతాయి. ఆ తరువాత దైవాదేశం ప్రకారం అతను తన ముఖం కడుక్కున్నప్పుడు ముఖం వల్ల జరిగిన పాపాలు నీటితోపాటు గడ్డం అంచులమీది నుండి రాలిపోతాయి. తరువాత రెండు చేతులు కడుక్కున్నప్పుడు వాటివల్ల జరిగిన తప్పులు నీళ్ళతోపాటు వ్రేళ్ళవైపునుండి రాలిపోతాయి. తరువాత తలకు మసహ్ చేసినప్పుడు అతని వల్ల జరిగిన తప్పులు నీళ్ళతో పాటు వెంట్రుకల చివరి భాగాల నుండి రాలిపోతాయి. ఆ తరువాత రెండు కాళ్ళను చీలమండల వరకు కడుక్కున్నప్పుడు కాళ్ళవల్ల జరిగిన తప్పులు నీళ్ళతోపాటు వ్రేళ్ళ ద్వారా క్రిందికి రాలిపోతాయి. ఇక ఆ తరువాత అతను నమాజ్‌కు ఉపక్రమించి తగినవిధంగా దేవుణ్ణి స్తుతించి ఆయన ఔన్నత్యాన్ని కొనియాడుతూ తన మనసును ఆయన భక్తియందే లగ్నం చేసుకుంటే అతని పాపాలన్నీ సమసి పోయి అప్పుడే తన తల్లి కడుపున పుట్టినట్లు పునీతుడయిపోతాడు.”

హజ్రత్ అమ్ర్ బిన్ అబసా (రజి) ఈ హదీసును దైవప్రవక్త సహచరుడైన అబూ ఉమామా (రజి)కు చెప్పారు. అది విని అబూ ఉమామా (రజి) ఆయనతో “ఓ అమ్ర్ బిన్ అబసా! నువ్వేం చెబు తున్నావో బాగా అర్థం చేసుకొని చెప్పు. మనిషి ఒకేచోట కూర్చొని ఉండి ఇంత

«جُرَآءُ عليهِ قومُه»: هو بجيمٍ مضمومة وبالمدّ على وزنِ عُلماءَ، أي: جاسِرُون مُستطِيلونَ غيرُ هائبِينَ. هذه الرواية المشهورةُ، ورواه الحُمَيْدِيُّ وغيرُهُ: «حِراءٌ» بكسر الحاء المهملة، وقال: معناه: غِضابٌ ذَوُو غَمٍّ وهَمٍّ، قد عِيلَ صبرُهُمْ به، حتى أَثَّرَ في أجسامِهِمْ، من قولِهم: حَرَى جِسمُهُ يَحْرِي، إذا نَقَصَ مِنْ أَلَمٍ أَوْ غمٍّ ونحوِهِ، والصَّحيحُ أَنَّهُ بالجيم. قوله ﷺ: «بين قَرنَي شيطانٍ» أَيْ: ناحيتي

పెద్ద భాగ్యాన్ని పొందగలగటం సాధ్యమేనా?" (ఒక్క వుజూతోనే పాపాలన్నీ క్షమించబడతాయా?)" అని హెచ్చరిస్తూ మాట్లాడారు. దానికి ఆయన "అబూ ఉమామా! నా వయస్సు చాలా పెరిగిపోయింది. నా ఎముకలు బలహీనమయ్యాయి. నాకు చావు సమీపించింది. ఇలాంటి సమయంలో దేవునిపైగాని, దైవప్రవక్తపైగాని అబద్ధాన్ని ఆపాదించాల్సిన అవసరం నాకు లేదు. దైవప్రవక్త నోట ఒకసారి, రెండుసార్లు, మూడుసార్లు కాదు, ఏడుకన్నా తక్కువసార్లు నేను ఈ హదీసు విని ఉంటే నేను మీకు ఈ హదీసు వినిపించి ఉండేవాణ్ణి కాను. నిజానికి నేను ఈ హదీసును దానికన్నా ఎక్కువసార్లు ఆయన నోట విని ఉన్నాను. *(ముస్లిం)*

ఈ హదీసులో 'బైన ఖర్నయిష్షయితాని' సూర్యుడు షైతాన్ యొక్క రెండు కొమ్ముల మధ్యనుంచి ఉదయిస్తాడంటే షైతాన్ మరియు అతని అనుచరగణం ఈ సమయంలో కార్యోన్ముఖులవుతారనీ, ప్రజల్ని లొంగదీసుకొని వారిని భ్రష్టుపట్టిస్తారని అర్థం.

رأسِه، والمرادُ التَّمثيلُ، معناهُ: أنه حينئذٍ يَتَحَـرَّكُ الشَّيطـانُ وشيعتـهُ، ويَتَسَلَّطُـونَ. وقولـه: «يُقَرِّبُ وَضُوءَهُ» معناه: يُحْضِرُ الماءَ الذي يَتَوَضَّأُ به. وقوله: «إلَّا خَرَّتْ خَطاياه» هو بالخاء المعجمة: أيْ سقطت، ورواه بعضُهُم «جرَتْ» بالجيم، والصحيح بالخاءِ وهو رواية الجُمهور. وقوله: «فَيَنْتَثِرُ» أيْ: يَستَخرجُ ما في أَنفِهِ مِنْ أذًى والنَّثرَةُ: طَرَفُ الأنفِ.

(సహీహ్ ముస్లింలోని ప్రయాణీకుల నమాజ్ ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

1. ధర్మసందేశ ప్రదాతలు తమ కర్తవ్య నిర్వహణలో విజ్ఞతావివేచనలతో వ్యవహరించాలని ఈ హదీసు ప్రబోధిస్తోంది. సందేశప్రదాత తక్కువ శక్తి కలవాడయి ప్రత్యర్థులు

విపరీతమైన శక్తి సామర్థ్యాలను కలిగివున్నప్పుడు సందేశ ప్రదాత (దాయీ) విజ్ఞతతో వ్యవహరిస్తూ కనీసం తన దగ్గరున్న శక్తినయినా కాపాడుకోవటానికి ప్రయత్నించాలి. అందుకే దైవప్రవక్త (స) ఇస్లాం ఆవిర్భవించిన తొలినాళ్ళలో అమ్ర్ బిన్ అబసా.(రజి)కు ప్రస్తుతానికి నువ్వు ముస్లిం అయ్యావన్న సంగతిని రహస్యంగానే ఉంచి ఇంటికి వెళ్ళిపొమ్మని, తరువాత పరిస్థితులు అనుకూలించినప్పుడు తిరిగి తన వద్దకు రమ్మని తాకీదు చేశారు.

2. పరిస్థితులు ఎంత విషమించినా, ఎన్ని ప్రతికూల పవనాలు వీచినా సత్యసందేశ ప్రదాత దైవసహాయంపై ఆశలు మాత్రం వదులుకోకూడదు. ఏనాటికైనా దేవుడు తనకు సహాయం చేయకపోడనీ, సత్యధర్మం విజయాన్ని సాధించి తీరుతుందని గొప్ప ఆశాభావంతో ఉండాలి.

3. నమాజ్ వేళల్లో దైవదూతలు హాజరవుతారు. ప్రజలు చేసే పనుల గురించి రాసుకొని ఆ సమాచారాన్ని దైవానికి అందజేస్తారు. కనుక నమాజ్‌ను ప్రశాంతంగా అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో ఆచరించాలి.

4. సంధ్యావేళల్లో నమాజ్ చేయకూడదు. ఆ సమయాల్లో చేసే నమాజ్ అయిష్టకరమైనదిగా పరిగణించబడుతుంది. నమాజ్ చేయకూడని వేళలు ఇవి:

(అ) ఫజ్ర్ నమాజ్ తరువాత నుంచి సూర్యుడు ఉదయించేవరకు.

(ఆ) సూర్యుడు నడినెత్తినుండి వాలినప్పుడు (మిట్టమధ్యాహ్నం వేళ)

(ఇ) అస్ర్ నమాజ్ తరువాత నుండి సూర్యుడు అస్తమించేవరకు.

(ఈ) అదేవిధంగా సరిగ్గా సూర్యుడు ఉదయించినప్పుడుగాని లేదా అస్తమించినప్పుడుగాని నమాజ్ చేయరాదు.

5. వుజూ మరియు నమాజ్‌లు చిన్న చిన్న పాపాలకు పరిహారంగా ఉపయోగపడతాయి. వీటివల్ల చిన్నా చితకా తప్పులన్నీ మన్నించబడతాయి.

6. ఆ రోజుల్లో అరబ్బులు అనాగరికులు కావటం వల్ల సాధారణంగా కాలాన్ని నిర్ధారించటానికి, సమయాన్ని కొలవటానికి మొరటు కొలమానాలను వాడేవారు. అందుకే వారికి విషయం అర్థమయ్యేందుకు సూర్యోదయం, సూర్యాస్తమయం, మిట్టమధ్యాహ్నం గురించి చెప్పినప్పుడు 'ఈటె'ను ఉదాహరించి చెప్పారు. ప్రస్తుత కాలంలో ప్రపంచంలో ఖగోళశాస్త్రం అభివృద్ధి చెందటం వల్ల గ్రహగమనాలను, వాటి వేగాల్ని సరిగ్గా అంచనా వేసి సూర్యోదయం, సూర్యాస్తమయ వేళల్ని కచ్చితంగా నిర్ధారించటం జరుగుతోంది. అయితే ఇప్పటికీ కొన్ని మారుమూల గ్రామాల్లో ప్రజలు సమయాన్ని తెలుసుకోవటానికి మొరటు విధానాలనే అనుసరిస్తున్నారని అంటే అందులో ఆశ్చర్యపోవలసిన విషయమేమీ లేదు!

7. ఇస్లాం రాకకు పూర్వం - అజ్ఞానకాలంలో - కూడా ఎంతోమంది బుద్ధిజీవులు విగ్రహారాధనను భ్రష్టత్వంగా తలపోసేవారు.

٤٤٠ ـ وعن أبي موسى الأشعريِّ، رضي الله عنه، عن النَّبيِّ ﷺ، قال: «إذا أرادَ اللهُ تعالى رحمةَ أُمَّةٍ، قَبضَ نبيَّهَا قبلَها، فجعَلَهُ لها فرطاً وسلَفاً بين يَدَيها، وإذا أراد هَلَكَةَ أُمَّةٍ، عذَّبها ونبيُّهَا حَيٌّ، فَأَهْلَكَهَا وهوَ حَيٌّ ينظرُ، فأقَرَّ عينَهُ بِهَلاكِهَا حين كذَّبوهُ وعَصَوا أَمْرَهُ» رواه مسلم.

440. హజ్రత్ అబూ మూసా అష్అరీ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (స) ఇలా ప్రబోధించారు : దేవుడు ఏదయినా సమాజాన్ని కరుణించదలచుకున్నప్పుడు ముందుగా ఆ సమాజ ప్రవక్తను లేపుకొని ఆయన్ని ఆ సమాజం పాలిట సారథిగా, సౌకర్య కర్తగా చేస్తాడు. (దీనికి భిన్నంగా) ఆయన ఏదయినా సమాజాన్ని నాశనం చేయదలచుకుంటే ఆ సమాజ ప్రవక్త బ్రతికి వున్నప్పుడే వారిపై శిక్షను అవతరింప జేస్తాడు. వారు నాశనమయిపోవటాన్ని ప్రవక్త తన కళ్ళారా చూస్తాడు. సమాజం తన ప్రవక్తను ధిక్కరించి, ఆయన ఆజ్ఞలకు అవిధేయత చూపినప్పుడు దేవుడు వారిని నాశనం చేసి ఆ ప్రవక్త కళ్లు చల్లబడేలా చేస్తాడు. *(ముస్లిం)*

(సహీహ్ ముస్లింలోని ప్రవక్త (స) ఘనతావిశిష్ఠతల ప్రకరణం)

ముఖ్యాంశాలు

తమ ప్రవక్తలను ధిక్కరించే సమాజాల పట్ల దేవుడు ఏవిధంగా వ్యవహరిస్తాడో ఈ హదీసు వివరిస్తోంది. ఇందులోని అంశం ప్రజలను దైవప్రవక్త పట్ల అవిధేయతకు దూరంగా ఉండమని, లేకపోతే వినాశాన్ని కొనితెచ్చుకోవలసి ఉంటుందని హెచ్చరిస్తోంది. దైవప్రవక్తను తమ సారథిగా తలపోసి ఆయనకు విధేయత చూపితే ప్రళయదినాన ఆయన సిఫారసు భాగ్యాన్ని పొందే అవకాశముంటుందని ప్రేరేపిస్తోంది.